



B4  
1757. i. p. el A

# PERBELI BEISMERÉSRŐL

IRTA

DE PLÓSZ SÁNDOR  
EGYETEMI TANÁR

*Különlenyomat a Jogtudományi Közöny 1907. évfolyamából*

BUDAPEST

1907

EGGENBERGER-FELE  
KÖNYVKERESKEDEK



B4

A

# PERBELI BEISMERÉSRŐL

IRTA

DE PLÓSZ SÁNDOR  
EGYETEMI TANÁR



*Különlenyomat a Jogtudományi Közöny 1907. évfolyamából*



BUDAPEST

1907

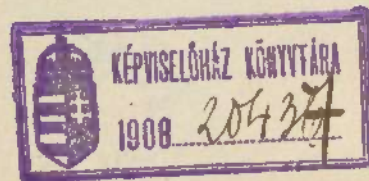
2003mt...



#### HIBAIGAZÍTÁS.

A 30. lapon alulról a 3. sorban (helyesen) helyett olv. (helyesebben).

Az Országgyűlési Könyvtár  
állományából törölve



FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Annak az igazságnak az öntudatos felismerése, hogy a per egy közjogi viszony, amely végképpen különbözik a perbevitt magánjogtól,<sup>1</sup> helyesebben magánjog állítástól, a mult század második felében új nézőpontokat nyitott meg a perjog tudományának és új utakra terelte a kutatást. Kérdések uralkodnak, amelyek az előtt ismeretlenek voltak és kérdések ujultak fel, amelyek már végleg megoldottaknak látszottak. Egyike ezeknek a megújult kérdéseknek a bíróság előtti vagy perbeli beismerés jogi természetének kérdése is.

Különös érdeket kölcsönöz a vitának, amely e kérdés körül folyik, hogy abba a perjog alapkérdéseit is bele lehet vonni és tényleg bele is vonják.

Nem kevesebbről van szó, mint a felek perbeli cselekményeinek jogi természetéről és a felek perbeli állásáról általában. Kérdés nevezetesen, hogy a perbeli beismerés jogügylet, rendelkezés és általában akaratnyilvánítás-e, avagy igazmondás, tudomáskijelentés, vagy éppenséggel tanuság, és hogy mit kell e részben a többi perbeli cselekményről tartanunk. Kérdés továbbá, hogy a perbeli beismerés és általában a felek cselekményei az ellenfél irányában is, vagy csak a bíróság irányában történnek-e és ezzel kapcsolatosan, hogy a felek egymás irányában is, vagy csak a bíróság irányában vannak-e perbeli viszonyban avagy, legalább ami a tényállás szolgáltatását illeti, csak mint objectumok szerepelnek-e az igazság kiderítésének érdekében? Mindez azután kapcsolatba hozható a bíróság perbeli állásával is, nevezetesen a bírói ítélet jogi természetével is. Ha pedig a kérdést

<sup>1</sup> Ezt az igazságot, amelyet ugyan már korábban mások is kimondtak, kétségbevonhatatlanul először Bülow mutatta ki és alapította meg, 1868-ban, «Die Lehre von den Processen in reden und die Processvoraussetzungen» című munkájában, amivel elévülhetetlen érdemet szerzett magának a perjog tudománya körül.



kiterjesztjük a perbeli elismerésre, azaz a kereseti követelésnek beismerésére is, akkor a vizsgálódás körébe a peralapításnak, sőt magának a per fogalmának kérdését is belevonhatjuk.

Ebben a kiterjedésben, ezzel a nagy háttérrel foglalkozik a perbeli beismeréssel Magyary Gézának «A perbeli beismerés» című, 1906-ban megjelent 255 sz. 8 r. lapra terjedő munkája is.

Magyary elméletét a perbeli beismerésről a következőkben lehet összefoglalni.

A perbeli beismerés nem jogügylet (123. és 124. l.), nem rendelkezés, nem is akaratkijelentés, hanem tudomáskijelentés, beszámolás a fél tudomásáról (102. és köv. l.), tanuskodás, mely a bíróság meggyőződését alakítja ki a multa nézve és mint ilyen a bizonyítás körébe tartozik; a beismerő fél mint bizonyítási eszköz szerepel, aki a multban valamely eseményt megfigyelt és aki erről emlékezik és közlést tesz, tapasztalásáról beszámol, épp úgy mint a tanu a szó közönséges értelmében. A beismerő fél igazmondása vélelmezettik és a bíró törvényes bizonyítási szabály által kötve van, hogy a beismerésből a multa visszakövetkeztessen (122., 128., 129. és 143. és köv. l.).

A perbeli beismerés csak egyik faja a fél tudomáskijelentésének. A felek perbeli cselekményeinek két nagy osztálya van, u. m. 1. beszámolások a multban történekről, vagyis tudomáskijelentések és 2. akaratkijelentések. Az utóbbiak, akár rendelkezés, akár indítvány a tartalmuk, mindig kérelmek, mert azokkal a fél a bíróságot valamely cselekvésre vagy valamely cselekvés abbanhagyására kívánja indítani. A tudomáskijelentéshez tartozik nemcsak a beismerés, hanem a tagadás és a kifogás, valamint a félnek az a kijelentése is, hogy az állított tényről tudomása nincs (104. l.). Utóbb pedig (129. l.) szerző a tanuknak következő osztályait különbözteti meg: 1. a peres felektől különböző személyek; 2. a peresfelek. Ez utóbbiakat ismét a következő szerepekben: *a)* a fél, a mennyiben beismer; *b)* a fél, amennyiben mulaszt, aminek következtében t. i. az állító fél nyilatkozata felszabadul amaz akadály alól, hogy azt a bíróság valónak

vegye (184. l.); *c)* a fél amennyiben esküt tesz illetőleg eskü alatt kihallgattatik; és *d)* általában mindegyik fél, miután a a bíróság elbárájának valódiságát a szabad bizonyítási rendszer szerint szabadon mérlegeli.

Magyary szerint végül a perbeli beismerés és az elismerés között nincs elvi különbség. A kereseti követelésnek beismerése (elismerés) és általában a jogbeismerés lényegileg szintén ténybeismerés; annak csak megerősített alakja, amennyiben t. i. az elismerő fél a jogi következtetést is beismeri. (202. és köv. l.)

Mellőzöm itt annak tüzetes megvilágítását, hogy minő állást foglal el Magyary elmélete az eddig felszínre került elméletek között. Aki erre nézve tájékozást óhajt nyerni, megkapja azt Magyary munkájának 29—64 lapjain, ahol a különböző felfogások elég kimerítően ismertetve vannak. Annyi bizonyos, hogy Magyary elmélete a leghatározottabb ellentétben áll az uralkodó felfogással, amely szerint a perbeli beismerés nem bizonyít, hanem feleslegessé teszi a bizonyítást, nem a bíróság meggyőződésére hat, hanem megköti a bíróságot és ezt az erejét nem a beismerő fél tudomásából, hanem annak akaratából meríti. Az is bizonyos, hogy az uralkodó felfogásban mutatkozó eltérések egészen háttérbe szorulnak Magyarynak radikális ellennézetével szemben. Nem egyezik meg Magyary elmélete Bülow-nak Das Geständnisrecht című 1899-ben megjelent nagyérdékű munkájában kifejtett elméletével sem, amelylyel még foglalkozni fogunk. Bülow a perbeli beismerést igazmondásnak, helyesebben igaznak kijelentésnek (Wahrheitserklärung) tekinti és ugyan szintén határozottan és erős érveléssel állást foglal az ellen, hogy a beismerés rendelkezés, vagy jogügylet volna és hogy ereje általában a fél akaratából volna származtatható, azonban éppen oly határozottan és szerintem meggyőzően kifejti azt is, hogy a perbeli beismerés nem bizonyít. Ujnak azonban mégsem mondhatjuk Magyary elméletét. Csirája megvan már abban a régiebb, a mi 1868-iki perrendtartásunkban is elfogadott nézetben, amely a perbeli beismerést bizonyításnak tekinti és a perenkívüli beismeréssel közös fogalom alá vonja. E nézet követőinek, ha következetesek



akarnak lenni, a perbeli beismerésben szintén tanuságot kell látniok és ha ez a felfogás náluk csak elvétve jut kifejezésre és kellően kidomborítva és kifejtve nincsen, úgy ennek okát részint a bizonyítás, részint pedig a bíróságon kívüli beismerés lényegéről való homályos felfogásukban kell találnunk.<sup>2</sup> Csak Pollak kísérelte meg újabban «Gerichtliches Geständniss im Civilprocesse» című 1803-ban megjelent munkájában azt az elméletet behatóbban megalapítani, hogy a perbeli beismerés, tudomáskijelentés, tanuság, igazmondás, amely bizonyít. Magyary maga is elismeri (35. l.), hogy a lényegét tekintve Pollak fölfogását teszi magáévá, de hozzáteszi, hogy ez Pollak munkájában nincs részletesen kifejtve. Kétségtelen, hogy ezt a fölfogást még senki sem fejtette ki oly következetesen és részletesen és senki sem kísérelte meg azt a perjog egész rendszerébe úgy beleilleszteni mint Magyary és nem is ment el még senki sem odáig, hogy a beismerést nem csak tanuságnak, hanem tanuvallomásnak és a beismerő felet tanunak minősítse, valamint hogy az elismerésben is csak tanuságot lásson. Magyary munkája mindenesetre ritkaság számba megy monografiákban szegény perjogi irodalmunkban, nem csak nagy terjedelménél, hanem annál a mélységnél fogva is, amelyre szerzője vizsgálódásaiban törekszik. Az elismerésnek, amelylyel ezért szerzőnek tartozunk, azt hiszem azzal adunk leginkább kifejezést, ha az általa felállított elmélettel behatóan foglalkozunk és ez alkalommal magának a kérdésnek megoldását is előbbre vinni törekszünk.

#### Valami a módszerről.

Pollak nézetem szerint igen könnyen bánik el a kérdéssel. Miután az uralkodó tannak azt a felfogását, hogy a perbeli beismerés megállapítási cselekmény, vagy rendelkezés, illetőleg általában akaratnyilvánítás, véleménye szerint megczáfolta, azt mondja, hogy ezek után nem marad más hátra, mint hogy a perbeli beismerést tanuságként fogjuk fel (112 l.).

<sup>2</sup> V. ö. pl. Weber, Verbindlichkeit zur Beweisführung 31. és köv. l., főleg 34. l. és 41. és köv. l.

Nyilvánvaló, hogy ennek az érvelésnek még akkor sem volna ereje, ha Pollaknak csakugyan sikerült volna kimutatni, hogy a perbeli beismerés nem megállapítási cselekmény, nem akaratnyilvánítás. Mert hiszen abból, hogy  $A$  nem  $B$ , egymagában még nem következik, hogy  $A=C$ -vel.

Nem erősebb Pollaknak pozitív bizonyítása sem. Szerinte a beismert tény rendszerint igaz, már csak azért is, mert a beismerőre nézve rendszerint hátrányos. A beismerésnek rendszerinti oka, ugymond az, hogy az illető tény a siker kilátásával nem tagadható, mert hiszen igaz. Ha tehát a beismerés tudomáskijelentés, akkor bizonyító ereje, tanuságtermészete nem szorul további magyarázatra. Hogy azután miért van minden perbeli beismerésnek ilyen hatálya, tehát annak is, amely kivételesen nem az igazságot tartalmazza, azaz más szavakkal, hogy miért szolgáltat a perbeli beismerés nem csupán egyszerűen bizonyítékot, hanem formális bizonyítékot, ez Pollak szerint a polgári per természetéből következik. A polgári perben ugyanis a fél saját felelősségére cselekszik és az állam a polgári perben takarékosabb mint a bünvádi eljárásban. Ez az oka annak, hogy az állam a bírót egyszer s mindenkorra, tehát a kivételes esetekben is felmenti annak vizsgálata alól, hogy a beismerés megfelel-e az igazságnak. Ez a három szó: igazság, önfelöltség és perökonomia (Wahrheit, Selbstverantwortlichkeit, Processökonomie), igazolja azt, hogy a perbeli beismerés mint formális bizonyíték szerepel. Ahol az valóban beismerés, azaz tanuság, ott hatálya meggyőző erején nyugszik, ahol pedig csak a beismerés látszatát hordja magán, ott az önfelöltség és perökonomia elveiből meríti hatályát (112—115. l.).

Ennek az építménynek nézetem szerint az a legnagyobb gyöngesége, amit Pollak egyik erősségének tart, hogy t. i. az — szerinte correct módon — a szabályra, az igaz beismerésre és nem a kivételre, a nem igaz beismerésre is, van alapozva (115. l.).

Ha a törvényhozó valamely szabályt akar felállítani, akkor nem csak lehetséges, hanem igen gyakran helyes is, hogy az esetek tulnyomó többségét, azt, ami rendszerint történni szokott, tartsa szem előtt és szabályát ehhez alkalmazza.



Bővebben kifejtette és megvilágította ezt a gondolatot Ihering<sup>3</sup> hivatkozva arra is, hogy azt lényegileg már a római jogászok helyesen felismerték és kimondták. Nam ad ea potius debet aptari jus — mondja nevezetesen Celsus — quae et frequenter et facile, quam quae perraro eveniunt.<sup>4</sup> Ihering különösen reámutat arra, hogy a törvényhozó gyakran azért kénytelen megelégedni azzal, hogy eszméjét csak az esetek többségében és csak megközelítőleg, approximative, vigye keresztül, hogy a nem practicabilis szabályt, practicabilissal, a kézzel foghatósággal helyettesítse, surrogálja. Ezért Ihering a törvényhozási technikának ezt az eljárását approximativ módszernek, illetőleg az utóbbi irányzatban surrogativ módszernek nevezi. Így pl. a törvényhozó a teljes cselekvő képességet bizonyos értelmi és erkölcsi érettséghez akarja kapcsolni, de mivel ennek egy adott esetben való megállapítása felette nagy nehézségbe ütköznék, e helyett bizonyos korhoz köti a teljes cselekvőképességet, amelyben ugyan a törvényhozó által szem előtt tartott érettség csak rendszerint, de nem mindig van meg, amely azonban felette practicabilis, kézzel fogható kriteriumot szolgáltat. Vagy, hogy még egy másik példával éljünk, a törvényhozó, aki a tulajdonosnak gyors és sikeres védelmet akar nyújtani, úgy okoskodik, hogy a dolgok az esetek túlnyomó többségében a tulajdonos tényleges birtokában szoktak lenni, megadja tehát azt a védelmet, amelyet a tulajdonosnak (általában a jogosultnak) szánt, már a birtokosnak.

Ihering az approximativ módszert a törvényhozási technika egyik fundamentális operatiojának nevezi. Kiegészítem ezt azzal, hogy e módszer nem egy elv, amelyet feltétlenül követni kell. Csak «potius debet aptari jus» amint Celsus mondja. Vannak más módszerek is. Lehet egyebek közt, hogy a törvényhozónak éppen az ellenkező irányban kell haladni, hogy célját elérhesse. Különösen a védendő érdek nagyfontossága és a sérelem nagysága, amelyet abban a kivételes

<sup>3</sup> Der Besitzwille 149. és köv. l.

<sup>4</sup> L. 5. D. 1. 3., hasonlólag Pomponius l. 3. eod. tit. 1. Ihering az i. h. 149. l. 1. j.

esetek okozhatnak, arra indíthatja a törvényhozót, hogy a szabályt ne az esetek többségéhez, hanem ellenkezőben a kivételes, a ritkább esetekhez alkalmazza. Így pl. a mérgek szabad elárusításából néha baj származik, a törvényhozó tehát a mérgek elárusítását általában bizonyos korlátokhoz köti. Néha egészségtelen húst is kimérnek, a törvényhozó ennek meggátlására általában elrendeli, hogy a hús csak előleges egészségügyi vizsgálat után legyen kimérhető. A ritka esetekhez alkalmazkodik a jog akkor is, amidőn a házasfelek között kötött ügyletek érvényességéhez közjegyzői okiratot kíván.

Ismét más eljárást fog a törvényhozó akkor követni, midőn az általa szem előtt tartott érdekek fontosságánál fogva a szabály sem az általános tényállásban foglalt, talán túlnyomó többségi esetekhez, sem pedig a kisebbségi esetekhez nem alkalmazható, emellett azonban az eseteknek előre nem látható nagy változatosságánál fogva sem a szabály, sem pedig a kivétel tényálladéka szabatosan körül nem írható. Ilyenkor a törvényhozó esetleg egészen vagy legalább bizonyos fentartásokkal lemond arról, hogy az eseteket minőségükhöz képest szabályozza, hanem az összes eseteket vagy azok bizonyos körét magában foglaló tényállásra nézve felhatalmazza a bíróságot, hogy az eset minőségéhez képest ő válassza meg a megfelelő szabályt. Míg az approximativ módszernél a törvényhozó a rendszerinti esetek kedvéért, addig itt az összes esetek kedvéért tér át egy általános tényállásra, amelyhez azután a — felhatalmazási — szabályt köti. Így pl. a törvényhozó bizonyára tudja azt, hogy a bíróság előtti beismerés a bünvádi eljárásban is rendszerint megfelel az igazságnak és csak nagyon kivételes esetekben nem igaz, mégis — igaz, hogy csak ujabban — nem az esetek túlnyomó többségéhez alkalmazza a szabályt, hanem — mivel az igaz és a nem igaz beismerés tényálladékát nem tudja szabatosan elkülöníteni, — a bíróságra bizza annak megállapítását, hogy mily esetben és mennyiben fogadható el a terhelt beismerése igazság gyanánt. Ide tartoznak általában a bizonyítékok szabad mérlegelésére vonatkozó szabályok, a büntető jogban a büntetés mértékének kiszabására felhatalmazó szabályok, stb.

Nem czélom, hogy a törvényhozási technikának eljárás-



sait itt kimerítőn ismertetni megkíséreljem.<sup>5</sup> Csak reá akarom mutatni arra, hogy minő eszmekörbe tartozik az u. n. approximativ módszer, hogy az nem egyéb, mint egyike azoknak az eljárásoknak, amelyeket a törvényhozó, bár különböző okokból, a tényállás megválasztásánál követhet.

Midőn a törvényhozó az esetek többségéhez alkalmazza a szabályt, épp úgy, mint akkor, amidőn a kisebbségi esetek után indul, egy más tényállásra tér át, mint amely megvalósítani kívánt eszméjének közvetlenül megfelel.<sup>6</sup> Ez a tényállás magában foglalja az eszményi eseteket, de magában foglal más eseteket is, és már csak azért sem lehet az eszményi tényállással azonos, hanem attól különböző, más tényállás. Ha  $a + c = b$ -vel, akkor  $a$  nem lehet egyenlő  $b$ -vel. A törvényhozó, aki ekként jár el, nem csinál a kisebbségi esetekből többségiakat vagy fordítva. Nem végez valamely büvészi mutatványt, hanem egyszerűen azt a tényállást szabályozza, melyet szabályozni legcélszerűbbnek mutatkozik és szabályozza úgy, amint azt célszerűnek látja.

Az öntudatosan eljáró törvényhozó mindezt tudja és éppen azért nem is fogja a 24 éves életkort az értelmi és erkölcsi érettséggel, a birtokot a tulajdonnal, a házasfelek bizonyos nemű ügyleteit a rosszhiszemű vagy könnyelmű ügyletekkel azonosaknak tekinteni, és nem is fogja a bírótól és általában senkitől sem megkivánni, hogy azokat azonosaknak tekintse. Minek is tenné ezt? Hiszen nem szorul reá, hogy ő önmagát vagy másokat ámitson. Ő gyakorlati szabályt akar felállítani és evégből körülírja a tényállást, amelyre szabályát alkalmaztatni és amelybe tartozó eseteket ugyanabban az elbírásban kívánja részesíteni. De ezen túl nem is mehet a

<sup>5</sup> Egy más módszer pl. még a tényállásnak a szabály és kivétel közötti megosztása. Ezt a megosztást, amidőn az a bizonyítási teher megosztása szempontjából történik, Ihering is kiemeli, 151. l., mint a practicabilitás érvényesítésének egyik módját. A megosztásnak azonban más oka is lehet, pl. csupán a szövegezés egyszerűsítése, vagy a többségi tényállás korlátozása.

<sup>6</sup> Lényegileg akkor is az eszményi tényállástól különböző tényállásra tér át a törvényhozó, midőn a kiválasztást a bíróra bizza. A felhatalmazási szabályt egy tágabb általános tényálláshoz kapcsolja.

törvényhozó. Hiába rendelné el, hogy  $a$ -t  $b$ -nek kell tekinteni. Ezért  $a$ -ból nem lenne  $b$ , és a törvényhozó ilyen rendelkezése senkit sem gátolhatna meg abban, hogy az igazságot felismerje.

Hogy egyébiránt a törvényhozó maga is tudja, hogy ő különböző, eredeti eszményének meg nem felelő eseteket is foglalt az egységes tényállás alá, és hogy az összefoglalt esetek nem mindenben egyenlők, ez különösen kitűnik akkor, amidőn a törvényhozó — ha szükségét látja — az egyforma elbírást rendelő általános szabály mellett, más irányban mégis érvényre juttatja az esetek különbözőségét és eredeti eszméjét. Így pl. amidőn megengedi, hogy a kiskorúság meghosszabbíttassék, vagy fordítva, hogy valaki a korhatár elérése előtt teljeskorunak nyilváníttassék, avagy, amidőn a birtokost ugyan egyelőre a tulajdonos ellen is megvédi, de mégis lehetővé teszi a tulajdonosnak, hogy jogát más uton érvényre juttassa.

Mindezekkel nem akarom azt mondani, hogy a törvényhozó nem tévedhet, és nem alkothat magának valamely tényállásról a többségi esetek alapján helytelen ítéletet.<sup>7</sup> Lehetséges pl., hogy a törvényhozó maga is elhiszi, hogy a beismerés mindig hiteles tanuság, mindig igaz és mindig bizonyít. A tortura természetes következménye volt e felfogásnak.<sup>8</sup>

Igy állunk a törvényhozóval. És mi a tudomány feladata? Talán az, hogy a valódi tényállást ő hamisítsa meg? Hogy reá fogja  $A$ -ra hogy az  $B$ ? Hogy logikailag meg nem engedett módon ítéletet mondjon a többség alapján az egészről? Fogalmat alkosson, amely alól kivételt kell tenni és

<sup>7</sup> Különbözik ettől az az eset, amidőn a törvényhozó nem helyes eszmét akar megvalósítani. Ilyenkor a szabályozott tényállás teljesen megfelelhet az eszménynek, habár az a helyes eszme szempontjából különböző eseteket foglal magában. A régi jogok számos példát szolgáltatnak erre (a szemet szemért, az «uti legassit» eszméje stb.). Ujabban pl. a korlátlan kamatvételi szabadság is helytelen eszmének bizonyult és az élet az eszme és a tényállás módosítását tette szükségessé.

<sup>8</sup> Ezzel természetesen nem akarom a tortura történetét kimeríteni, de mindenestre igaz az, hogy mint Glaser mondja: «Die Überschätzung des Geständnisses führte dazu, dass zu seiner Erlangung Mittel angewendet wurden, die es völlig entwertheten.» (Beiträge zur Lehre vom Beweis im Strafprozess, 264. l.)



amely nem fogja mind azt körül, amire vonatkoztatják? És ez a lehetetlen eljárás, amelyet az öntudatos törvényhozó sem követ, elég jó legyen a jogtudomány számára?

A tudomány feladata az, hogy a valóságot felderítse. Fel kell deríteni nemcsak a törvényhozó illetőleg a törvény gondolatmenetét, hanem meg kell állapítani a törvény által szabályozott tényállás valódi jellegét és fogalmát, fel kell derítenie, hogy mennyit engedett és általában változtatott a törvényhozó eredeti eszméjén, amidőn erre a tényállásra áttért, és hogy mi most már a törvény valódi alapgondolata, amely az ehhez a tényálláshoz kapcsolt szabálynak megfelelő. A tudománynak pl. ki kell mutatnia, hogy a törvény a vélelmezett tulajdonról és a tulajdonvédelemlről áttért a birtokra és a birtokvédelemre és fel kell állítania és meg kell határozni a birtok fogalmát és természetét.

A tudomány hasonló feladat előtt áll itt, mint a fictióval szemben, amelyet még nem nagyon régen komolyan vettek és elhitték, hogy a törvény egyik tényállásból egy másikat tud csinálni, sőt ebben nemcsak megnyugodtak, hanem ezt az engedélyt még a tudomány részére is kihasználhatónak tartották és doctrinalis fictiókat is állítottak fel. Ujabban<sup>9</sup> ezen már túl vagyunk, és nagyon jól tudjuk, hogy a törvényi fictió nem egyéb, mint egy különös kifejezési módja valamely jogszabálynak. A törvény ahelyett, hogy valamely tényállásra a szándékolt szabályt egyenesen kimondaná, azt mondja ki, hogy ezt a tényállást egy másik tényállással, amelyre nézve a szándékolt szabály már ki van mondva, azonosnak kell tekinteni, azaz, hogy úgy kell vele bánni, mint ama másik tényállással. Sőt még nem is mindenben úgy bántunk vele, legalább nem mindig.<sup>10</sup> Azt is nagyon jól tudjuk már, hogy

<sup>9</sup> Savigny, Demelius, Ihering és a perjogra nézve Bülow óta (Civil-prozessualische Fiktionen und Wahrheiten, Archiv f. die civ. Praxis LXII. 1.). Egészen félreérti még a fictio lényegét nálunk Pollák Illés Erősek és Gyengék című munkájában, aki ez ellen az egészen ártatlan jogi forma ellen, mint a hazugság államosítása ellen, egy egész fejezetben harcol.

<sup>10</sup> Így pl. az a fictio, hogy a törvényt mindenki ismeri, nem azt jelenti, hogy azzal, aki a törvényt nem ismeri, mindenben úgy kell

ha a törvényhozónak meg is bocsáthatjuk, hogy némelykor a fictio mankójával könnyít magán, a tudománynak fel kell ismerni a fictióban rejlő valóságot és legkevesebbé sem szabad magának is ilyen mankót használni. A többségi esetek alapján való szabályozás lényegét azonban még nem ismertük fel teljesen. És ez a körülmény talán kimentti azt is, hogy itt e kérdéssel bővebben foglalkoztunk.

Alkalmazzuk ezután a most kifejtetteket a beismerésre.

Tegyük fel, hogy a törvényhozó valóban úgy okoskodik, hogy amit a fél a perben beismer, az az esetek tulnyomó többségében igaz és ennél fogva elrendeli, hogy a beismeréssel mindig, a kivételes esetekre való tekintet nélkül, úgy kell bánni, mintha az az igazságot tartalmazná. Hogy a törvényhozó valóban mennyiben okoskodik ilyes formán, majd alább fogjuk látni. Vagy tegyük fel, ámbár ezt — még feltételesen is — nehezebben engedhetem meg, hogy a törvényhozó valóban abból indulna ki, hogy a perbeli beismerés rendszerint hiteles tanusítás. Azonban ám legyen, fogadjuk el ezt is egyelőre. Azt kérjük, hogy mi következik ebből? Az-e, hogy a törvény most már minden beismerést igazmondásnak, vagy hiteles tanuságnak tekint. Vagy pedig csak legfeljebb az, hogy minden beismeréssel úgy bántunk el, mint az igazmondással vagy a tanusággal. És ha úgy bántunk el vele, szabad-e azt mondanunk, hogy ezért igazmondás vagy tanuság? Szabad-e továbbá azt mondanunk, hogy ezért minden perbeli

bánni, mint aki azt ismeri. A büntetőjog terén pl. a magánjog nem ismerése mentesít. Alább látni fogjuk, hogy az u. n. hallgatag beismerés általában nem azonosítható a kifejezett beismeréssel, hanem hogy a törvény azzal csak egy irányban, t. i. abban, hogy a bizonyítást az is feleslegessé teszi, bántunk el úgy mint a kifejezett beismeréssel. A fictio ezek szerint nem — legalább nem mindig — tényállás megállapítási módszer. A fictióval kifejezett szabálynak egészen más ratiója lehet, mint annak, amely az eredeti tényállásra nézve áll. A fictio ebben is különbözik az u. n. praesumptio juris et de jure-től, amely az eredeti tényállást kibővíti egy további új tényállással, amely új tényállásban az eredeti tényállás esetei, mint többségi esetek szerepelnek. A praesumptio juris et de jure a practicabilitás szempontjából állítatik fel, abba a bizonyítás megkönnyítése is belejátszik (l. Ihering is az i. h. 149. l.), míg a fictiónak semmi köze a bizonyításhoz.



beismerés bizonyít. Eltekintek egyelőre attól, hogy abból, hogy a beismerés igazmondás volna, még nem következik, hogy annak a bizonyító erővel kell bírnia. Erről még alább lesz szó. De hogyan bizonyítson az a beismerés, amelyről a törvény tudja, hogy az sem nem igazmondás, sem nem tanuság. Mihez kapcsolja a törvény a törvényes bizonyítási szabályt akkor, amidőn nincs bizonyító ok, bizonyító ok jellegével bíró tényállás.

És végül mit tartsunk az egész érvelésről akkor, ha nem is igaz, hogy a törvény a perbeli beismeréssel úgy bánik el, mint az igazmondással vagy a tanusággal. Egyelőre csak annyit jegyzek meg erre nézve, hogy Pollak meg sem kísérli ennek bizonyítását. Alább meg fogjuk kísérelni az ellenkező bizonyítását.

Azt lehetne ugyan mondani, hogy hiszen Pollak maga, is elismeri, hogy a beismerés nem mindig tanuság és igazmondás.

Igaz, csak hogy ezt csak annak a tételének kifejtésében, megokolásában teszi, hogy a beismerés tanuság, és így ezzel mindenekelőtt ellentmondásba jön önmagával és azt a logikai hibát, hogy a fogalmat a többségi esetek alapján állítja fel amelyet különben mint láttuk ő maga elmélete előnyeként hangsúlyoz, még inkább előtérbe helyezi. Ha pedig azt az általános tételét, hogy a beismerés nem megállapítási cselekmény, hanem tanuság, a további kifejtéssel lerontottnak tekintjük, akkor az a kérdés merül fel, hogy mi tehát a beismerés általában, és mi különösen akkor, amikor nem tanuság. Az önfelelősség és a perökonomia, Pollak szerint is csak a törvényes bizonyítási szabályt indokolja, de nem határozza meg a tanuságon kívül eső beismerés fogalmát és lényegét.

#### A tanuság és a perbeli beismerés.

Ha tisztába akarunk jönni azzal a kérdéssel, hogy a perbeli beismerés a tanuvallomással és a beismerő fél a tanuval közös fogalom alá tartozik-e, mindenekelőtt szabatosan meg kell állapítanunk azt, hogy mi a tanubizonyítás lényege.

Pollak a kérdésnek ezt az ágát egészen mellőzi. Ellenben

nem tér ki előle Magyary, aki elméletét a bizonyítás egész rendszerével összhangba igyekszik hozni.

A bizonyítás Magyary szerint mindig visszakövetkeztetés egy a bíró által jelenben észlelhető tényből, egy mult tényre. A bíróság érzéki megfigyelése alá eső tény okozata egy másik ténynek. A bizonyításnál tehát az okozatból történik a visszakövetkeztetés az okra. Ezt aényt, amelyből a következtetés történik, Magyary, 126. l., eltérőleg az uralkodó felfogástól nem is nevezi bizonyító oknak, hanem bizonyító ténynek. A jelenben észlelhető tények azonban sohasem észlelhetők magukban véve, hanem csak bizonyos physicumokon, mint azokon az elmult tény által okozott állapotváltozások. Ezek a physicumok, amelyek a mult tény által előidézett állapotváltozást magukban hordják: a bizonyító eszközök. Lényegileg kétfélék: tanuk és szemletárgyak. Az előbbiek bizonyos szellemi, az utóbbiak pedig közönséges physical állapotváltozásokat testesítenek meg.

Ha valaki a multban egy bizonyos eseménynek megtörténtét érzékeivel megfigyelte, ez bizonyos nyomokat hagy az ő szellemi világában, az ő szellemében bizonyos állapotváltozás áll be, amely abban jut kifejezésre, hogy az illető tény megtörténte emlékszik. Ha ő valakinek a jelenben erről közléseket tesz, ez csak annak a következménye, hogy ő azokat megfigyelte. Szóval az emlékezés és az arról való közlés csak okozata a megfigyelésnek, mely bizonyos mult tényre irányult. Ennek következtében az, aki ebből a közlésből értesül a mult tényről, okozati következtetés útján vesz róla tudomást. A bíró is ilyen okozati következtetést végez, mikor a perben egyes személyeknek előadásából bizonyos multban történt tényre következtet. Ezek a személyek mind tanuk, mert a közös fogalmi kellék, hogy az ő előadásukból történik a visszakövetkeztetés, valamennyinél megvan» (127. és köv. l.).

Nem foglalkozom egyelőre Magyary bizonyítási elméletével általában. Most csak a tanuról van szó és pedig a tanuról a szó közönséges értelmében, azaz a tanuról mint bizonyító eszközről.

Nem szükséges, hogy itt a tanunak fogalmát minden



irányban megvizsgáljuk. Minket itt csak az a tétel érdekel, hogy a tanunak közvetlen észlelésén alapuló tudomását, érzéki benyomásának eredményét kell a bíróval közölni. Lényegileg ezt a tételt fogadja el Magyary is kiindulási alapul, csak hogy ő realisticusabban fogja fel azt, mint közönségesen szokás. Részemről nem idegenkedem ettől a felfogástól, mely a tanubizonyítás lényegét élesen kidomborítja. A tanu annál fogva bizonyító eszköz, mert a bíró rajta bizonyos bizonyító okot, tényt észlelhet. Közös jellege ez a tanunak a szemletárggyal, ideértve az okiratot is.<sup>11</sup> Egy kis eltérés azonban mégis van közöttünk, melyet nem hallgathatok el. Szerintem ugyanis a tanuban a bizonyító okot nem mint állapotváltozást, hanem általánosabban mint állapotot, vagy mint a tanunak azt a minőségét kell felfogni, amely annak az eredménye, hogy ő valamely tény meg, vagy meg nem történtét észlelte. Az is észlelés, ha valaki azt észlelte, hogy valamely tény nem történt meg.<sup>12</sup>

<sup>11</sup> Annak a nézetemnek, hogy a tanu lényegileg szemletárgy, már 1880-ban kifejezést adtam Beiträge zur Theorie des Klagrechts című munkámban, 102. l. 68. j. Ezt a — nézetem szerint — nagy horderejű és eddig kellően nem méltányolt tételt, a szövegben alább következő vonatkozástól eltekintve, ezuttal nem fejthetem ki.

<sup>12</sup> Magyary szerint (126. és 127. l.) bizonyos tények meg nem történtét mindig csak oly tények bizonyításával lehet kideríteni, amelyek megtörténte kizárta ama bizonyos tények megtörténtét. Azaz Magyary szerint a negativum csak indirecte bizonyítható (a másodlagos kizáró következtetés azonban szerinte nem is bizonyítás). A tanuval tehát e szerint soha sem lehetne azt bizonyítani, hogy valami, mondjuk bizonyos helyen és időben, nem történt meg pl. hogy valakit nem lőttek agyon, hogy gázrobbanás nem történt, hanem csak azt, hogy ott és akkor más történt, és ha a tanu erre a másra nem emlékezik, akkor vallomása értéktelen volna. Mellesleg, ha ez áll, akkor a fél a negativumot, pl. hogy a pénzt a kötelezvény ellenében nem olvasta le, a bíróság előtt hatályosan be sem ismerhetné és az esküt sem lehetne directe a negativumra szövegezni. És ha igen, ez már egymagában megdöntené az egész elméletet a beismerés tanuság természetéről. Azonban nem fektetek erre súlyt, mert nézetem szerint a helyes bizonyítási elmélet és Magyary bizonyítási elmélete sem kényszerít arra a feltevésre, hogy a negativumot directe nem lehet bizonyítani. Az a körülmény, hogy a tanuban nincs meg valamely esemény látásképe vagy hallásképe, holott annak, ha az esemény megtörtént, ott kellene lennie, elegendő következtetési alapul szolgálna a

Ez az eltérés azonban nem érinti a mi kérdésünk lényegét és ezért ha Magyary kiindulási alapjánál megállana, mindjárt megtehetnénk az összehasonlítást a tanuság és a beismerés között. Magyary azonban érvelése további folyamában mind tovább és tovább távolodik el alapjától, amíg nem oda jut, hogy a tanu közlése, előadása az, amiből a visszakövetkeztetés történik; a közlés a lényeges, a fogalmi kellék amelylyel szemben háttérbe szorul az érzéki benyomás.

Ez a további kifejtés kétségkívül alkalmas arra, hogy közelebb hozza a perbeli beismerést a tanusághoz, de nem felel meg a tanubizonyítás lényegének. Ezzel szemben kénytelen vagyok az alaptételt védeni.

Igaz, hogy nem elég, ha a tanuban a közvetlen észlelés eredménye benne van, a tanunak nem csak tudni, hanem tudomását közölni is kell. Valamint az okirat és általában a szemletárgy nem bizonyít, ha azon a bizonyító ok nem szemlélhető, úgy a tanu is értéktelen, ha a benne rejlő bizonyító ok fel nem ismerhető, ha a tudomást nem lehet belőle kiolvasni. A tanu közlése és a szemletárgy közlése között nincs lényeges, fogalmi különbség. A bíró megszemléli a tanut és a szemletárgyat is, mindeniket a maga módja szerint. A szemlélésnek ez a módja a szemletárgynál igen különböző, míg a tanunál a szemlélésnek egy bizonyos módja kiválóan és elsősorban alkalmas, amely mód ezért itt különösen előtérbe lép. A legtökéletesebb módja volna a tanu megszemlélésének, ha valamely módon közvetlenül ki lehetne olvasni a tanuból az érzéki benyomást. Mivel azonban ez nem lehetséges, egyéb eszközökhöz folyamodunk. Nem tudjuk kinyitni az edényt, nem bonthatjuk le a falat, tehát megkopogtatjuk és így megállapítjuk, hogy üres-e vagy teli. Kikérdezzük, és (rendszerint) szóbeli nyilatkozatra, közlésre, vallomásra kényszerítjük a tanut, akaratának az eskületéttel és a hamis eskü következményeivel való befolyásával. Mind-

bírónak, éppen úgy, mint ahogy pl. a maximalis hőmérő változatlan állása eléggé bizonyítja, hogy hőemelkedés nem történt. Amint a szemletárggyal, úgy a tanuval is lehet valamely negativumot bizonyítani. Arra, hogy a negativum és a pozitivum között, hol legyen a határ nem is akarok kiterjeszkedni.



azonáltal a kihallgatás nem az egyedüli módja a tanu meg szemlélésének. A bíró még ott is, ahol a törvény megköti őt a tanubizonyíték mérlegelésére nézve, nemcsak a tanu vallomását és annak a törvényben megszabott kellékeit szemléli, hanem meg kell szemlélnie a tanut egészben, meg kell állapítania annak tulajdonságait, amelyek a vallomás hitelességét befolyásolják. Még inkább előtérbe lépnek a szemlélés, illetőleg a közlés egyéb módjai, ott, ahol a bíró a bizonyítékot szabadon mérlegeli. Itt a bíró reá van utalva arra, hogy a tanuban olvasson. Figyelembe kell vennie a tanu egész viselkedését, szóval a tanu tudása vagy nem tudása minden nyilvánulását. Ismeretes, hogy a szemlélés, illetőleg a közlés eme egyéb módjaiból kiderülhet, hogy a leghatározottabb vallomás nem a tanu tudásának, érzéki benyomásának nyilvánulása, míg viszont a bíró ezen az uton a gyarló előadás ellenére is megállapíthatja a tanu tudását. Ennek megfelelően a szabad mérlegelés alapján álló perjogok arra törekszenek, hogy a tanu megszemlélését minél tökéletesebbé tegyék, nevezetesen a közvetlenség, a felek kérdési jogának kifejlesztése és a tanuk szembesítésének megengedése útján. Ennek megfelelőleg továbbá háttérbe szorulnak azután a tanubizonyításnak némely garanciái is. A bíróság még gyermekeket, gyenge vagy fejletlen értelműeket és hamis esküvőket is kihallgathat és pedig eskü nélkül, és bizonyító erőt tulajdoníthat nekik, ha sikerült neki a bennük rejlő érzéki benyomást megállapítani.

Viszont a kihallgatás nemcsak nem egyedüli módja a tanu megszemlélésének, hanem nem is kizárólagos módja abban az értelemben, hogy az a szemletárgy megszemlélésénél lényegileg alkalmazható nem volna. Az elmebetegség megállapítása végett is kérdéseket intézhetnek a megszemlélt — szemletárgyul szolgáló — egyénhez, és pedig emlékező tehetségének kiderítése végett, arra nézve is, hogy valamely elmúlt eseményre emlékszik-e. Hasonlag előfordulhat a kikérdezés, amidőn valakinek munkaképességét, ismereteit, képességeit kell megállapítani.

A tanunak közlése ezek szerint lényegileg nem különbözik attól a közléstől, amely minden bizonyító eszköznek sajátja.

Éppen azért a közlés magában véve nem lehet elég a tanu fogalmához. Aki az ellenkezőt állítja, annak vagy azt kell mondani, hogy a bizonyító eszköz fogalmához nem szükséges, hogy az bizonyító okot vagy tényt tartalmazzon és közöljön, vagy pedig azt, hogy a tanu nem bizonyító eszköz.

A tanunak tehát bizonyító okot kell közölni és ez a bizonyító ok a tanu közvetlen észlelésének, érzéki benyomásának eredménye, vagy mint közönségesen mondják, a tanu közvetlen észlelésén alapuló tudomása. Ez általában el van ismerve. Közmondásszámba megy, hogy a tanunak tudni kell és nem hinni. Elismerik és feltételezik ezt törvényeink is. És pedig nem csak az 1868-iki perrendtartás kívánta meg 190. §-ában, hogy a tanuk vallomásai «közvetlen tudomásukon alapulók legyenek», hanem ugyanezen az állásponton áll a bünvádi perrendtartás<sup>23</sup> és a sommás eljárásról szóló törvény is, melynek idevonatkozó rendelkezései a rendes eljárásra is kiterjednek. Nevezetesen az utóbbi törvény 89. §-a szerint a tanunak azt kell előadni, amit tud és hozzá kérdést kell intézni, különösen annak megállapítása végett, hogy tudomását honnan merítette. A 93. §. továbbá fentartja a 68-iki perrendtartásnak azt a bizonyítási szabályát, hogy a tanu vallomására meg kell esketni, és pedig a perrendtartás 204. §-a szerint, azaz tudomására. A bíróság tehát a tanunak — a 91. §. kivételes eseteitől eltekintve — nem tulajdoníthat hitelt, ha a tanu az esküt tudomására le nem teszi. Nyilvánvaló, hogy a törvény feltételezi, hogy a bíróság a 91. §-ban felsorolt esetekben is csak akkor használhatja fel a tanu vallomását bizonyítékul, ha megállapíthatja, hogy a vallomás a tanu tudomásán alapul. Ellenkező esetben el kellene fogadnunk azt a képtelenséget, hogy amíg a kifogástalan tanunak vallomása csak akkor szolgálhat bizonyítékul, ha a tanu letett esküje szerint tudomásán alapul, addig a 14 éven alóli gyermekeknek, a fejletlen vagy gyenge értelműeknek, valamint a hamis esküért vagy tanuságért már jogerejüleg elítélteknek pusztá

<sup>23</sup> 192. §. első bekezdés: «Tanuk gyanánt . . . megidézendők mind azok, akikről fel lehet tenni, hogy a . . . fontossággal bíró ténykörülményről, közvetlen észleleten alapuló tudomásuk van.» V. ö. még a 192. §. második bekezdését, a 210., 211. és a 217. §-t is.



hite, véleménye, általában egyszerű kimondása már bizonyítékul felhasználható. Világos továbbá, hogy a törvény 91. §-a azt a tanut, aki elméleti vagy testi fogyatkozásánál fogva a valóságot meg nem tudhatta, nem csak megesketni nem engedi, hanem kimondásának bizonyító erőt sem akar tulajdonítani.

Azonban nem csak általában el van ismerve, hogy a tanu csak annyiban bizonyít, amennyiben közvetlen észlelésén alapuló tudomását közli a bíróval, hanem ez a mai bizonyítás természetéből is szükségképpen következik. Ma ugyanis a bizonyítás abban áll, hogy a bíró okszerű következtetés útján meggyőzetik valamely tényállítás valóságáról vagy valótlan-ságáról. Ez a következtetés ma a bírónak feladata, aki erről — ha csak nem mint esküdt ítél — számot is köteles adni, azaz meggyőződését indokolnia is kell. Ma tehát a tanunak, hogy bizonyító eszköznek legyen tekinthető, alapot kell szolgáltatnia a bírónak, amelyből ez következtethessen és meggyőződését alkothassa. És ha a tanu nem érzi benyomásának eredményét közölné a bíróval az abból való következtetés végett, hanem saját következtetése útján nyert meggyőződését, véleményét vagy általában (bárhonnan szerzett) tudását szolgáltatná a bírónak elfogadás végett és a bíró ezt magáévá tenné, akkor a tanu nem mint bizonyító eszköz, hanem mint bíró, mint a bírói tevékenység osztályosa szerepelne, hasonlóan, mint ahogy bíróként szerepel az esküdt.

Más volt a tanunak szerepe a régi német és a magyar perben is, mint ma.<sup>14</sup> Összefügg ez azzal, hogy ott a bizonyítás nem az állítás valóságának tárgyi megállapítása, hanem az állítás formális megerősítése által történik.<sup>15</sup> E megerősítés módjaként szerepel a tanuk esküje is, amelyhez a

<sup>14</sup> L. Plank, *Das deutsche Gerichtsverfahren im Mittelalter nach dem Sachsenspiegel und verwandten Rechtsquellen* II. köt. 104—107. §., Brunner, *Entstehung der Schwurgerichte* 49—58. l. A régi magyar jogra nézve l. Hajnik, a perdöntő eskü és az előzetes tanubizonyítás a középkori magyar perjogban című akadémiai értekezését 1881-ből, és a magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a vegyes-házi királyok alatt című munkáját, 276—311. l.

<sup>15</sup> Siegel, *Geschichte des deutschen Gerichtsverfahrens*, 162. l., Planck az i. h. 2—12. l.

bizonyító fél esküje járul. Maga az állítás, amelyet megerősítenek (a bizonyítási tétel) nem, vagy legalább nem mindig tiszta tényállítás, hanem jogilag minősített tényállítás, sőt jogállítás is.<sup>16</sup> A tény- és a jogállítás éles elkülönítése ismeretlen. A tanuk nem tudomásuk okát tárják fel a bíró előtt avégből, hogy az ebből következtessen, hanem esküjökkel maguk ítélnek.<sup>17</sup> A tanu tudomása vagy tudomásának lehetősége csak mint a tanunak formális kelleke szerepel, csak legitimatio az eskühöz való bocsátásra nézve és azt csak mint ilyent hozzák tisztába.<sup>18</sup> Az esküt a tanu nem vallomására és nem arra teszi le, amit észlelt, hanem a félnek állítására, amelyet esküjében ismételt.<sup>19</sup> A pert a tanuk és a fél<sup>20</sup> esküje dönti el és a bíróságnak ezt a döntést, ha az szabályszerű alakban történt, el kell fogadnia, minden mérlegelés nélkül. Habár az inquisitio útján való tanukihallgatásnál a tanuzás formája más és a tanu esküje helyett vallomása lép előtérbe, az az alapgon-dolat, hogy a tanu lényegileg ítél, továbbra is fenmarad.

<sup>16</sup> Planck, 3. és köv. l. és 76. és köv. l., Brunner, 47., 48. l. Így pl. a bizonyítási tétel, amelyet a tanu esküjével erősített, az volt, hogy a fél az igaz örökös, hogy a fél a lovat fiatal korától fogva felnevelte és hogy az az övé, stb.

<sup>17</sup> Planck, 76. l.

<sup>18</sup> Így pl. az ügyleti tanunál ezt a körülményt, másoknál a fél nemzet-ségéhez tartozóságot stb. l. Brunner 541., Planck 104. §. Siegel, 232. l.

<sup>19</sup> L. a tanuk esküjének különböző alakjára nézve l. Planck, 81. és köv. l. Planck szerint a tanu nemcsak a bizonyítási tételre, hanem arra is le-tehette az esküt, hogy a fél esküje tiszta és nem hamis (rein und unmein.) Planck szerint ugyanis (73. l.) a Sachsenspiegel és az ahhoz csatlakozó jogforrások értelmében a tanu és az együttesküvő között nincs éles ellentét. Mig mások szerint ez a forma az együttesküvő esküjének for-mája és a tanu mindig csak a bizonyítási tételre, a fél állítására tette le az esküt (így Brunner is 54. l., l. még Siegel, 162., 194. és köv. l. és a régi lex-ek eltérő felfogására 264. és köv. l.). Nálunk az Árpádkor-ban a tanu esküje tartalmára nézve a fél esküjével megegyezett, ahhoz egyszerűen csatlakozott. Az Árpádkori tanubizonyításnál tehát a bizo-nyító erő abban az esküben rejlett, amelylyel a tanuk a fél esküjének erejét fokozták, nem pedig vallomásukban. stb. l. Hajnik, perjog, 282. l.

<sup>20</sup> A Sachsenspiegel joga szerint a tanuk esküje mellett (előtt, között vagy után) a fél esküje is szükséges volt, l. Planck, 81. és köv. l. L. más jogokra Brunner, 54—57. l. Nálunk a tanukkal rendszerint a fél is esküdt, l. Hajnik perjog, 281. l. a 32. jegyzetnél.



A tanu nemcsak közvetlen észlelésén alapuló tudásáról (testis de scientia), hanem hitéről, a köztudatról is (testis de credentia) tesz vallomást, mond verdictet.<sup>22</sup> A régi német perben tehát a tanu tulajdonképpen a mai értelemben vett bírói funkciót végzett és így csak természetes volt, hogy az ilyen tanukból utóbb bírói jellegük tovább fejlesztésével valóságos bírák váltak, amint ezt az esküdszék keletkezésének története mutatja.<sup>22</sup> Ezzel szemben a régi tanuból, a testis de scientia különválása útján fejlődik ki a mai tanu, aki bírói jellegéből kivetköztetve, mint tiszta bizonyító eszköz szerepel.

Minden félreértés elkerülése végett ki kell itt még emelnem, hogy a mai tanu közvetlen észleletén alapuló tudomása alatt nem csupán az érzéki benyomást, a látásképet, a hallásképet, stb. kell érteni. Magyary úgy látszik csak erre gondol, amidőn azt mondja, hogy a tanu érzéki megfigyelésének nyomai abban jutnak kifejezésre, hogy ő az illető tény megtörtétere emlékszik. Ujabban jóformán általában elismerik, hogy a tanu mindig ítéletét vagy legalább ítéletét is közli a bíróval.<sup>23</sup> Nem szükséges, hogy itt e kérdésbe mélyebben belebocsátkozzunk és különösen megvizsgáljuk azt, hogy a tanu, ki egy általa nem értett szóra emlékszik, valamely az észlelés előtt még soha nem látott embert vagy tárgyat, vagy nem hallott hangot a kihallgatáskor felismer stb. mennyiben ítél, és különösen hogy az észlelésről annak megtörtétekor alkotott ítéletét közli-e a bíróval. Mindenesetre kétségtelen, hogy a tanu, aki azt vallja, hogy valamely ló sárga, valamely tárgy kicsiny vagy nagy, könnyű vagy súlyos volt, avagy hogy valamely esemény távol vagy közel és milyen távolságban történt, ítéletet mond. Hasonlag ítél a szakértő

<sup>22</sup> L. Brunner, pl. a frank inquisitióra nézve 124. l., a normannra nézve 177. l. Érdekes, hogy a normann jogforrások, az egyes bizonyítási módokat és nevezetesen az inquisitiót is, leges-eknek nevezik, amelyek eldöntik a bizonyítás kérdését, per quas contentiones singule deciduntur.

<sup>23</sup> L. erre nézve Brunner-nek többször idézett munkáját, amely az esküdszék eredetét minden kétséget kizáróan felderítette.

<sup>24</sup> L. Planck, Lehrbuch des d. Civilprocessrechts, II. köt 197. l., Stein das private Wissen des Richters 9. l.

tanu is, amidőn pl. azt vallja, hogy ő egy lösebet gyógyított, vagyis, hogy a seben azokat a sajátságokat ismerte fel, amelyek a lösebet jellemzik. Még inkább előtérbe lép az ítélet akkor, amidőn a tanu magát az érzéki benyomást már nem tudja emlékébe visszaidézni, hanem csak az arról alkotott ítéletet. Glaser<sup>24</sup> mint egy különös esetét említi fel a tanuvallomás határozatlanságának, midőn a vallomás egy concret individualis ténykörülmeny helyett azt az ítéletet tartalmazza, amelyet a tanu magának különböző időben tett észleletek alapján alkotott. Példaként felemlíti azokat az eseteket, amidőn valakinek élet- vagy üzleti szokásairól, két személynek egymáshoz való viszonyáról stb. van szó. Ilyenkor szerinte az egyes concret eseményeket kell ugyan kutatni, amelyeket a tanu észlelt, de az, hogy a tanu nem tudja magának minden egyes eseményt hely, idő és egyéb körülmények szerint emlékébe visszaidézni — gyakran az ellenkező volna feltűnő — nem foszthatja meg a vallomást hitelességétől.

Glaser esete azonban nem egy elszigetelt eset. A tanu pl. aki nem emlékszik már arra, hogy a felek minő szavakat mondtak, de arra emlékszik, hogy a felek tárgyalásának eredménye az volt, hogy a felperes megvette az alperestől ennek szürke lovát 200 K.ért, szintén csak ítéletet közöl és vallomása mégis hiteles lehet.

Mindaz még közvetlen észlelésen alapuló tudomás számba megy, mert nem egyéb, mint az észlelés, az érzéki benyomás eredménye. Hogy az észlelés többé vagy kevésbbé feldolgozott alakban jut-e a bíróság tudomására, még nem döntő a tanuság fogalmára nézve. Hiszen az észlelés feldolgozás nélkül jóformán nem is juthat a bíró tudomására. Az erősebb feldolgozás legfeljebb azt a feladatot rója a bíróra, hogy most már a feldolgozás helyességét is megvizsgálja, különösen a tanunak arra való képességét, értelmességét, gyakorlati ismereteit, szakértelmét.

Ezzel azonban elérkeztünk a tanuság határához. Mihelyt a tanu nem az általa észlelt tényről mond ítéletet és nem

<sup>24</sup> Beiträge zur Lehre vom Beweis im Strafprocess 261. l.



csupán tapasztalati tétel alá subsummálja az észleltet, hanem tovább következtet, megszűnik tanu lenni. A tanu, aki pl. főnöke könyveinek tartalmából következtet arra, hogy főnöke egy harmadiknak kölcsönt adott, nem lesz tanu a kölcsönadás tényére nézve. A hallomásból tanu, amint ismeretes, csak arra a tényre nézve tanu, hogy mástól valamit hallott, de nem arra nézve, hogy az, amiről hallott, valóban megtörtént.

Magától érthető ezek után az is, hogy aki a bíróság előtt valamely akaratkijelentést tesz, habár az a bíróságra nézve irányadó is, nem tanu. Így pl. nem tanu az engedményező, aki közli a bírósággal, hogy az engedményes által beperesített követelést valóban engedményezte, feltéve hogy nem az a döntő, hogy mikor történt az engedményezés.<sup>25</sup> Nem tanu a fél, aki a bírósággal közli, hogy ügyvédjét meghatalmazza, az auctor, aki a pert elvállalja, stb.

Ezek után vonjuk le a következményeket.

A mai értelemben vett tanuságnak fogalmához, lényegéhez tartozik a közvetlen észlelésen alapuló tudomás, a beismerésnél ez nem lényeges.

A fél a polgári perben — másként mint a bünvádi eljárásban<sup>26</sup> teljes hatályal beismerhet olyan tényeket is, amelyeket soha sem észlelt, sőt nem is észlelhetett. Az örökös, akit az örökgyó valamely ügylete alapján perelnek, beismerheti az ügylet létrejöttét, habár az még születése előtt történt. A fél beismerheti még a nálánál idősebb ellenfél törvényes születését is, általában leszármazását. A vak, a süket beismerhet tényeket, amelyeket csak látással vagy hallással lehet észlelni. Egészen mindennapos dolog továbbá, hogy a fél az üzletében, gazdaságában, háztartásában stb.

<sup>25</sup> A polg. perrendtartás törvényjavaslata 312. §-ának utolsó előtti bekezdése az ilyen személyeket legalább annyiban világosan megkülönbözteti a tanuktól, hogy, azokat, amennyiben nyilatkozatuk hatálya az esküvel való megerősítéstől nem függ, eskü nélkül rendeli kihallgattatni.

<sup>26</sup> Ez a főkülönbség a polgári és bünvádi eljárás beismerése között, és nem csupán az, hogy, mint Pollak, 114. l. véli, az állam a polgári perben takarékosabb és ezért minden beismeréssel, akár igaz, akár nem, egyformán bánik el.

előfordult olyan tényeket ismer be, amelyeket maga nem észlelt. Mindezek a példák nem kivételes esetek hanem a beismerésnek rendszerinti állományához tartoznak. Ezeket az eseteket tehát nem lehet, már ebből az okból sem, azzal a különben is semmitmondó érveléssel agyonütni, hogy a fogalmat a rendszerinti esetek alapján kell megalkotni.

Nem szorulunk ezek után reá, hogy azokra a valóban ritkább esetekre is hivatkozzunk, amelyeket egyedül szokás felemlíteni,<sup>27</sup> amidőn t. i. a fél meggyőződése nélkül vagy éppen annak ellenére ismeri be az ellenfél tényállításának valóságát. Ide tartozik pl. az az eset, amidőn a fél azt hiszi, hogy az ellenfél tényállításán nem fekszik suly és nem akarja ellentmondásával a per tartamát és költségeit szaporítani, továbbá amidőn a fél a valódi tényállást szégyenérzetből vagy más okból titokban kívánja tartani, avagy a beismeréssel az ellenfél javára saját hitelezőit akarja megkárosítani vagy amidőn a fél tévedésben van. Az is előfordul, hogy a beismerés kölcsönös megegyezés tárgya; az egyik fél hajlandó bizonyos tényeket beismerni, ha a másik fél is beismer bizonyos tényeket.

Az általános felfogás szerint a beismerésnek ezekben az esetekben is teljes hatálya van és pedig még akkor is, ha a fél tudomásának hiánya, vagy éppen ellenkező tudomása a beismerésben kifejezésre is jut. Ez a döntés a rendelkezési elméletből önként következik és ha igaz, annak legerősebb támasza.<sup>28</sup> Nehezebben boldogul vele a tanuság elmélete. Mindazonáltal magát a döntés helyességét elfogadja Magyary is. Szerinte a félnek az a kijelentése, hogy ő beismerésével nem akar igazat mondani, hanem csak ki akarja jelölni azokat a határokat, amelyek között a bíró mozogjon, midőn ítéletet hoz, nem olyan rendelkezés, amelynek valami jelentősége volna. A bírónak, ugymond, a törvény szerint a beismerés alapján ítéletet kell hoznia, azaz a multa kell vissza

<sup>27</sup> L. pl. Pollak, 110. l.; Bülow, Geständnisrecht, 34. l.; Wach, Geständnis, Archiv für Civil. Praxis 64. k. 247. l.

<sup>28</sup> Így Wach is az előbbi jegyzetben idézett helyen, 247. 248. l. Wach szerint egyébiránt az, hogy a fél csupán csak az eljárás egyszerűsítése végett ismer be, igen gyakran fordul elő.



következtetni; ennek következtében, ha a fél beismerését ilyen rendelkező indokolással el is látja, az a bíró szemében még sem lehet egyéb, mint a mult megismerésének forrása.<sup>29</sup> Azzal a kérdéssel, hogy a bírónak a beismerés esetében mennyiben kell ítéletet hozni, és hogy vissza kell-e követetnie a multa, alább fogunk foglalkozni. Itt Magyary érvelésével szemben elég arra reá mutatnunk, hogy az ilyen beismerésben tulajdonképpen nem az a rendelkezés, hogy az ellenfél tényállítása nem igaz, hanem az, hogy a fél azt ennek ellenére beismeri. Magyary érvelése inkább arra az esetre illenék, amidőn a fél kijelenti, hogy az ellfél állítása igaz, de azért azt mégis tagadja. Ha a beismerésben valami lehet tanuság, ez nyilvánvalóan csak annak a kijelentése lehet, hogy a tény valóban megtörtént, hogy az állítás igaz, és ha a bíróság a beismerés esetén valamiből egyáltalában vissza következtethet a multa, ez csak az lehet, hogy a beismerésben benne foglaltatik a tény megtörténtének, kijelentése.<sup>30</sup>

Azonban ismételem, nem szorulunk reá, hogy ezekre a valóban ritkább esetekre hivatkozzunk, bár az igazság kedvéért nem hallgathatjuk el, hogy a beismerés fogalmának megalkotásánál, lényegének megállapításánál, ezeket a kivételes eseteket sem szabad figyelmen kívül hagyni.

Mi arra a döntő kérdésre fektetjük a súlyt, hogy hogyan lehetséges az, hogy a törvény tanuságnak tekintse a perbeli beismerést, amidőn a beismerésnél arra, ami a tanuság-

<sup>29</sup> Magyary 170. és 171. l. L. még 108. és 110. l. is.

<sup>30</sup> Nem vonja kétségbe a tudva valótlán beismerés hatályát Bülow sem, csak azt nem fogadja el, hogy azért a beismerést a bizonyításról való lemondásnak kelljen tekinteni. Szerinte, Geständnisrecht 35—37. l. az említett kivételes esetekben tényleg közel fekszik az a gondolat, hogy a beismerő fél lemond valamiről. Ezt a lemondást azonban szerinte nem lehet a beismerés alkatrészévé tenni, hanem az a beismerés csak kísérheti, mert ez a lemondás csak a nem igaz beismerésnek adná meg erejét, ellenben az a beismerés, amely igaz, nem volna a lemondásra alapítható és amennyiben a lemondás a beismerés lényegét képezné, nem is volna beismerés. A nem igaz beismerés tehát erősebb volna, mint az igaz. Ez az érvelés különben, amely csak a lemondási elmélet czáfolata kíván lenni, nem is érinti azt a kérdést hogy a kifejezetten nem igaz beismerés is hatályos-e?

nak lényege, sehol sem fektet semmi súlyt. A tanuság ereje positive azon alapul, hogy a vallomás a tanu közvetlen észleletének eredményét közli és a vallomás ereje azonnal megszemlélésül, mielőtt kiderül, hogy a tanu a tényt, amelyről vall, közvetlenül nem észlelte. Ellenben a perbeli beismerésnél a fél közvetlen észlelése egészen közömbös. A törvény hatályosnak tekinti azt a beismerést is, amelyből a közvetlen észlelés lehetetlensége nyilvánvalóan kitűnik, sőt a közvetlen észlelés hiánya okából még a beismerés visszavonását sem engedi meg. Hiszen a törvényhozó, aki csakugyan tanuságnak tekintené a perbeli beismerést, és mégis így rendelkezne, abban a pillanatban tagadná meg rendelkezésének alap gondolatát, amikor gyakorlati jelentősége volna, amikor kenyértörésre kerül a dolog.

Kétségtelen, hogy ezt a nagy ellentmondást nem oszlathatja el az a magában véve is téves feltevés, hogy a törvény törvényes bizonyítási szabálylyal mondja ki a beismerés bizonyító erejét.<sup>31</sup> A törvényes bizonyítási szabály felállítására ugyanis még nem hozza magával azt, hogy a törvény azokat a feltételeket, amelyekből a beismerés bizonyító ereje függ, ne szabályozza és nevezetesen, hogy — ha a beismerést tanuságnak tekinti — a fél közvetlen észlelésén alapuló tudomását akár positive mint megalapító körülményt, akár legalább negative, mint hiányában a bizonyító erőt kizáró körülményt meg ne állapítsa. Hiszen a midőn a törvény a tanukra nézve állított fel bizonyítási szabályt, szintén megkivánta, hogy a vallomás a tanu közvetlen tudomásán alapuljon.

Az az általános tapasztalati tétel, amelyre Magyary hivatkozik, (129. l.) hogy t. i. a fél önmaga ellen valótlán állításokat nem szokott valóknak elfogadni, indokolhatja ugyan azt, hogy a törvény a beismerésnél eltekintsen azoktól a garanciáktól, amelyekkel a közönséges tanu vallomását körülveszi, de nem indokolhatja azt is, hogy a törvény — feltéve, hogy a beismerést egyáltalában tanuságnak tekinti — a tanuság fogalmi kellékét, bizonyító erejének alapját teljesen figyelmen kívül hagyja. Hiszen a bíróságon kívüli beismerés-

<sup>31</sup> L. Magyary, 138. és 144. l.



nél is a fél önmaga ellen tesz hátrányos nyilatkozatot, és amennyiben az mint tanuság szerepel, bizonyító erejét mégis kétségtelenül lerontja az a körülmény, hogy a beismerő a beismerés tényét nem észlelte. Egészen el is tekintünk egyelőre attól, hogy a perbeli beismerés fogalmához másként, mint a perenkívüli beismeréséhez nem szükséges a nyilatkozat hátrányossága abban az értelemben, hogy azt a beismerő maga is tudja, holott a hátrányosság csakis ebben az értelemben fokozhatja a nyilatkozat hitelességét.

Egyébiránt sem Pollak, sem Magyary nem tekintik a beismerés bizonyító erejét megállapító törvényes szabályt olyan merevnek, hogy az megszorításokat ne tűrje meg. Nem fektetünk súlyt arra a magában véve is helyes megszorításra, hogy a köztudomással, vagy a bíró hivatalos tudomásával ellenkező beismerés, valamint a lehetetlennek beismerése, a mely szintén ellenkezik a bírónak hivatalból figyelembe veendő tudomásával, nem hatályos. Ezt a korlátozást eléggé indokolja az a körülmény, hogy ezekben az esetekben nincs bizonyításra szükség. De nincs ilyenkor a bizonyítás megkiméltetésének szabályozására sem szükség, sőt ez a megszorítás még a rendelkezés elméletével is összhangba hozható, mert azt lehet mondani, hogy a lehetetlenről nem lehet rendelkezni, és hogy ott, ahol a bíró kötelessége a fél jogával jut összeütközésbe, az előbbi erősebb. Azonban mind Pollak mind főleg Magyary azt is megyeztethetőnek tartják a törvényes bizonyítási szabálylyal, hogy a beismerés visszavonható legyen ha kiderül, hogy a beismerés nem igaz, vagyis ha a bírót meggyőzzük a beismerés ellenkezőjéről.<sup>32</sup> Megjegyzem, hogy ahhoz, hogy valaki ezt a nézetet helyeselve, nem szükséges, hogy a tanuság elméletének híve legyen. Vannak mások is, akik ezt a megoldást, arra való tekintettel hogy a perjogi törvény legfőbb elve az igazság kiderítése, kívánatosnak tartják.<sup>33</sup>

<sup>32</sup> Pollak, 117., 166. l.; Magyary 215., 222. l. Így egyébiránt a régiebb írók közül már Danz is, Grundsätze des ord. Processes, 5. kiad. 1831., 299. §.

<sup>33</sup> Így Demelius, Confessio 385. és köv. l.; Schmidt, Handbuch des deutsch. Civilprocessrechtes, 455. l.; L. Hellwig is, Lehrbuch d. deutsch. Civilprocessrechtes II. köt. 45. l. 20. jegyzetben.

Sőt a tanuság elméletének hívei nem is következtetések, amidőn ezt a megoldást tartják megfelelőnek. Ha a beismerés tanuság, bizonyítás, akkor az ellenbizonyítás annak erejét, visszavonás nélkül is le kell, hogy rontsa.<sup>34</sup> Hisz a bizonyítás lerontásához elég az ellenbizonyítás, minden visszavonás nélkül is. Például elég az ellenbizonyítás magában véve a bíróságon kívüli beismerés erejének lerontásához is. De most nem erre fektetem a főszólyt, hanem azt kérdem, hogy ha már a törvényes bizonyítási szabály megtűri az ellenkező bizonyítást, akár visszavonással, akár anélkül, miért nem tűri meg az észlelés hiányának bizonyítását is, akár visszavonással, akár a nélkül.<sup>35</sup> Ha törvény, amelynek a legfőbb elve az igazság kiderítése, azon az alapon teszi meg a beismerést az igazság kiderítésének eszközévé, hogy az tanuság, akkor talán csak mégis figyelembe kellene vennie azt az esetet, amidőn nyilvánvalóan kiderül, hogy a beismerés mint tanuság nem szolgálhatja az igazság kiderítését.

Aki elfogulatlanul ítél, lehetetlen hogy reá ne jöjjön arra, hogy a törvény nem tekintti és nem tekintheti a perbeli beismerést komolyan tanuságnak, hanem valamely más alapgondolatból kell kiindulnia.

Ambár ma általában elismerik, hogy a beismerés hatályossága nem függ a félnek tudomásától,<sup>36</sup> mégis nem tartom

<sup>34</sup> Elég óvatosan, de nem elég világosan nyilatkozik e részben Pollak, 165. l., midőn azt mondja, hogy ha a beismerés visszavonása egyáltalán lehetséges, ez csak az ellenbizonyítás, a czáfolat alakjában történhetik.

<sup>35</sup> Midőn Pollak, 117. l. a beismerés visszavonását tudomás hiba (Wissensmängel) miatt megengedi, úgy látszik erre az álláspontra helyezkedik, ezt a gondolatot azonban nem fejti ki tovább, sőt a 166. lapon már világosan az igazi ellenbizonyítást, azaz a beismerés ellenkezőjének bebizonyítását kívánja meg. Csak a beismerés mint bizonyító eszköz ellen, azaz amennyiben az nem csupán megállapítási cselekmény, hanem tanuság is, engedi meg Wach, az i. h. 252. l., a tudás forrása elégtelenségének felderítését, mint bizonyítéki kifogást.

<sup>36</sup> A régiebb íróknál előfordul az ellenkező nézet is. Így Kelemen Institutiones Juris Hungarici III. 151. l. megkivánja, hogy a perbeli beismerés «de facto contentis proprio» szóljon; hasonlólag Frank, a köz-igazság törvénye, II. 155. l., aki szintén szükségesnek véli, hogy a valló «maga ellen és maga tettéről nyilatkozzon.» Ugyanez a nézet található



feleslegesnek, hogy ez alkalommal megvizsgáljuk azt, hogy mennyiben felel meg e tan a törvény rendelkezésének. Nem törődünk azzal, hogy a bizonyítás tulajdonképpen nem a mi feladatunk.

Mindenekelőtt meg kell jegyezni, hogy nem szabad úgy érvelni, hogy mivel minden nyilatkozat, amely nem tagadás, feleslegessé teszi a bizonyítást, azaz a beismerés hatályával bir, ennél fogva minden nyilatkozat, amely nem tekinthető tagadásnak, beismerés számba megy.

Abban a tekintetben ugyanis, hogy az állítás bizonyítása feleslegessé válik, a nem nyilatkozásnak is ugyanaz a hatálya van, mint a beismerésnek. Abból tehát, hogy az állítást valamely nyilatkozat után nem kell bizonyítani, még nem következik, hogy ama nyilatkozat beismerés, — mert az is lehetséges, hogy az a nyilatkozat nem tagadás ugyan, de nem is beismerés, hanem hatálytalan nyilatkozat, azaz jogilag nem nyilatkozás.

Már pedig a nem nyilatkozás nem azonos a beismeréssel.<sup>37</sup> Az ugynevezett hallgatag beismerés nem beismerés és nem volt beismerés nevezetesen az 1868-iki ptrs szerint sem, ámbár ez 159. §-ában a nem tagadást kifejezetten beismerésnek tekinti és hallgatag beismerésről is beszél. A törvény itt egyszerűen fictió alakjában fejezi ki szabályát. A helyett, hogy azt mondaná, az az állítás, amelyet az ellenfél nem tagad, nem szorul bizonyításra, azt mondja, hogy a nem tagadás esetében a bizonyítás feleslegességére nézve a beismerés szabályát kell alkalmazni, vagy még rövidebben — bár nem szabatosan — hogy a nem tagadást beismerésnek kell tekinteni. Hogy az u. n. hallgatag beismerés nem be-

Danznak fentebb a 32. jegyzetben idézett könyvében 292. §. «Ein Geständniss ist eine überlegte Erklärung, durch welche einer der streitenden Theile die Wahrheit einer eigenen Thathandlung . . . einräumt. (L. ez ellen már Gönner, Handbuch des d. gem. Processes, 2. kiad. 1804-ből, 371. l. 4. §.) Sajátságos, hogy Frank e mellett a beismerés erejét nem arra alapítja, «mintha amit valaki önként elismert, soha valótlan nem lehetne,» hanem (helyesen) arra, hogy «amiben a perlekedők megegyeznek, azt a bírő tovább nem vizsgálja» (154. l.).

<sup>37</sup> Igy Magyary is, 115. l.

ismerés a törvény szerint sem, azonnal szembeötlök, ha a visszavonhatóság kérdésére gondolunk. A nem nyilatkozás minden visszavonás nélkül — a visszavonás tulajdonképpen nem is lehetséges — egyszerűen pótolható tagadással. Igaz, hogy ott, ahol az eshetőségi elv uralkodik, tehát nálunk a rendes eljárásban, a pótlás nem lehetséges, kivéve ha a fél a határnap elmulasztása miatt igazolással él.

Ez a pótolhatatlanság azonban, amely más mulasztásokra nézve is áll, nem a tagadás elmulasztásának beismerési jellegéből, hanem az eshetőségi elvből következik. Mellesleg ebből az a furcsaság származik, hogy míg, legalább a törvény értelmében, a tagadás elmulasztása éppen úgy, mint valamely állítás elmulasztása, a perujitástól eltekintve nem orvosolható, addig a beismerés bizonyos feltételek mellett magában a perben visszavonható.

Attól a felfogástól tehát, hogy a kifejezetten tudomás nélkül, vagy tudomás ellenére történt beismerés azért beismerés, mert nem tagadás, szabadulnunk kell, és ennek érvelésünkben semmi befolyást sem szabad engednünk.

Megengedhetőnek tartom azonban a következő érvelést.

A S. E. 61. §-ának második bekezdése, amely a rendes eljárásra is ki van terjesztve, azt mondja ki, hogy a bíróság a körülmények szorgos méltatása alapján belátása szerint itéli meg azt, hogy a félnek olyan nyilatkozata, mely szerint az ellenfél tényállításának valóságáról nincs tudomása vagy arra nem emlékszik, tagadásnak tekinthető-e?

Magyary a nem tudással vagy nem emlékezéssel való nyilatkozást, mint a beismeréssel és tagadással egyenrangú harmadik nyilatkozatot említi fel.<sup>38</sup> Szerinte ez is a tudomás kijelentések közé tartozik. Alperes tudja, hogy a kereseti tények megtörténtek (beismer), tudja, hogy nem történtek meg (tagad), vagy nem tudja, hogy megtörténtek-e? Valóban azonban a dolog úgy áll, hogy míg a beismerés és a tagadás érdemleges nyilatkozat az ellenfél tényállítására, addig a

<sup>38</sup> 80. és 81. l. Illetőleg Magyary szerint négy nyilatkozat volna, mert ő a kifogást is ide sorolja, 230. és 231. l. is. Szerinte a kifogásban is van beismerő elem (qui excipit non fatetur). Ebbe a kérdésbe nem bocsátkozom bele.



nem tudással való nyilatkozat kitérés az érdemleges nyilatkozás elől, annak kijelentése, hogy a fél érdemlegesen nem nyilatkozik; csak hogy nem egyszerű kijelentése, hanem indokolt kijelentése, vagyis a nem nyilatkozás indokolásának kijelentése. A törvény a tényállításra érdemleges nyilatkozatot kíván, azaz olyant, amely az állítást akár positive, akár negative fedi, de nem akarja a lelkiismeretes felet arra kényszeríteni, hogy meggyőződés nélkül nyilatkozzék és esetleg valótlanúságot legyen kénytelen mondani, és ezért felmenti őt a nyilatkozás terhe alól, ha feltételezhető, hogy nincs tudomása a tényről vagy nem emlékszik arra.<sup>39</sup> Ennek a felmentésnek következménye már most az, hogy a nem nyilatkozás következményei nem állanak be, hanem az állítás a nem nyilatkozás dacára mint kétes bizonyítandó, más szavakkal, fictióval kifejezve, a következmény ugyanaz mint a tagadás.<sup>40</sup>

Ami ebben a rendelkezésben minket itt különösen érdekel, ez az, hogy a törvény a fél részére csak mentességet, kedvezményt állapít meg, amelyet azonban a félnek nem kell igénybe vennie. A fél, aki nem tudja ugyan, hogy hogyan történt a dolog, de nem tartja valószínűnek, hogy felperes állítása igaz legyen, nem hisz felperesnek, vagy általában nem akarja érdekének megóvását a bíróság belátására bízni, kétségkívül jogosítva van a mentesség igénybevétele nélkül egyszerűen tagadni, és pedig teheti ezt akként is, hogy emellett nemtudását is kifejezésre juttatja. Minthogy pedig a törvény nem csupán a tagadás, hanem általában a nyilatkozás terhe alóli mentességet állapít meg, kétségtelen, hogy a

<sup>39</sup> A német prs 138. §-a már akkor, de csakis akkor menti fel a felet az érdemleges nyilatkozás alól, ha a tény a félnek nem saját ténye, vagy azt közvetlenül nem észlelte. A magyar törvény kevésbé merev és méltányosabb. Méltánytalan pl. valakit arra kényszeríteni, hogy számtalan ingóságai bármelyikének megszerzésére vonatkozó tényre nyilatkozzék. Egyébiránt a mi kérdésünkre nézve az eltérés nem lényeges. Bizonyos, hogy a fél a német törvény szerint oly tény is beismerhet, amelyet közvetlenül nem észlelt.

<sup>40</sup> Hogy a törvény itt a fictióval él, kiemeli Magyary is, 89. és 90. l. Nem oszthatom azonban sem azt, hogy ez a szólásforma törvényben nagy hiba volna, sem pedig azt, hogy a törvény e §-a a beismerés fictióját is felállítaná.

fél, aki nem tudja ugyan a tény, és ezt ki is jelenti, de hisz a felperesnek, vagy különben jónak látja, beismerést is tehet.

Már itt megemlítem, hogy részemről azt sem tartom képtelenségnek, hogy a fél a nem tudás kijelentése mellett tényállítást tegyen. Mindennapos dolog, hogy a fél olyan tényeket állít, amelyekről közvetlen észleletén alapuló tudomása nincs, sőt nem is lehet. És hogy ezt a törvény is megengedettnek tekintí, kitűnik a perrendtartás 225. §-ának az esküre vonatkozó rendelkezéséből is.<sup>41</sup> Bizonyos az is, hogy ha már nem kívánunk öntudomást, bajos volna meghatározni a tudomás fokát, amely az állításhoz szükséges legyen. A végén oda kell jutnunk, hogy elég a vélekedésnek az a foka, amely abban jut kifejezésre, hogy a fél a tényt egyáltalán állítja. És ez helyesen is van így. Lehetnek esetek, amidőn a fél nem tudja és nem tudhatja meg a valót, és mégis nem volna méltányos őt jogának érvényesítésétől elzárni. Ha rosszul állított, majd tagadni fogja az ellenfél, és a bizonyítási eljárásban majd kiderül a valóság. Ezt a bizonyítási eljárást nem csak avégből szabad a félnek igénybe vennie, hogy saját tudomásáról a bírót meggyőzze, hanem avégből is, hogy objektive megállapíttassa a tényállást. Erre gyakorlati szüksége is lehet a félnek. Lehetséges ugyanis, hogy kétségtelen joga van, de a tény, amely jogát megalapítja, nem tudja határozottan előadni. Például a félnek kárt okoztak. A kártételt csak három egyén követhette el. Ezt tudja a fél. De azt, hogy valóban mind a három egyén részt vett a kártételben, vagy csak kettő, avagy csak egy, nincs módjában megtudni. Abban a kérdésben, hogy a több együttes kártevő közül ki mennyiben okozta a kárt, a magánjog segítségére jön a fél tudomása hiányának, midőn az együttes kártevőket egyetemlegesen teszi felelőssé az okozott kárért. Ellenben abban a kérdésben, hogy együttes kártétel forog-e fenn, csak a perjog segíthet a fél tudatlanságán. Nincs ok reá, hogy miért ne tegye ezt, és nincs ok különösen arra, hogy miért

<sup>41</sup> Ténykörülmények iránt, melyeket nem maga a perben álló fél, hanem csak egy harmadik . . . ismer öntudomásából stb.



ne tegye ezt a lelkiismeretes féllel szemben is, aki meg is mondja, hogy azt, amit állít és amit állítani kénytelen, maga sem tudja biztosan.

Egy másik érv amellet, hogy a törvény a beismerés hatályosságához nem kívánja meg a fél tudomását, a törvénynek a beismerés visszavonására vonatkozó rendelkezéséből merithető. A német perrendtartás 290. §-a szerint a beismerés csak akkor vonható vissza, ha a fél bebizonyítja, hogy a beismerés nem felel meg a valóságnak, és hogy azt tévedés okozta. Ez a törvény tehát nem hagy fenn semmi kétséget arra nézve, hogy a beismerés csupán csak a fél tudomásának hiánya miatt vissza nem vonható. A mi sommás eljárási törvényünk szerint a bíróság a körülmények szorgos méltatása alapján itéli meg, hogy a beismerés visszavonás által mennyiben veszti erejét. Lényegileg hasonlóan rendelkezik az osztrák perrendtartás 266. §-a is. Ezek a törvények már nem döntenek el oly világosan a kérdést, mint a német perrendtartás. Mindenesetre azonban nem mondják ki azt, hogy a tudomás hiánya esetén a beismerés visszavonható, ami pedig igen közel feküdt volna, ha különben a beismerést tanuságnak tekintenék. És e törvények előzményei sem nyújtanak alapot arra, hogy minden beismerés már annál fogva megerősíthető legyen, mert a fél a tényt nem észlelhette vagy nem észlelte.

Szándékosan nem szólottunk itt arról az esetről, amidőn a fél kifejezetten tudomása ellen ismeri be az ellenfél tényállítását. Arra nézve, hogy az ilyen beismerés érvényes-e vagy érvénytelen-e, a törvény rendelkezéseiben nem találunk közvetlen támpontot. Ezt a kérdést csak a beismerés helyes elméletéből oldhatjuk meg. Egyelőre csak azt jegyzem meg, hogy az ilyen tagadás, tudom hogy igaz, de azért mégis tagadom, vagy az ilyen állítás, tudom hogy nem igaz, de azért mégis állítom, mindenesetre képtelenség volna.

Összefoglalva az eddigieket, azt hiszem megállapíthatjuk, hogy a beismerés és a mai tanuság között mélyreható, a fogalom lényegét illető különbség áll fenn.

### Tudomáskijelentés és igazmondás.

Mind Pollak mind Magyary szerint a perbeli beismerés nemcsak tanuság, hanem tudomás kijelentés (Wissenserklärung) és igazmondás is.<sup>42</sup> Hogy mit kelljen tudomáskijelentés és igazmondás alatt érteni ezt nem fejtik ki. E fogalmak náluk a tanusággal összefolynak és úgy látszik, hogy azokat ezzel egyenértékűeknek veszik. Sőt Pollak még egymásból is következteti azokat. Jellemző erre nézve a fentebb már idézett következő gondolatmenete: a beismerés rendszerinti oka, hogy a tény a siker valamely kilátásával nem tagadható, mert hiszen igaz; ha tehát az ilyen beismerés tudomáskijelentés, akkor annak tanuságtermészete nem szorul már magyarázatra.

Nem tartom feleslegesnek ezeket az újabban divatos fogalmakat kissé közelebről megtekinteni. Tudtommal általában nincsenek kellően tisztázva.<sup>43</sup>

Tudomás vagy tudás (Wissen) alatt, objectiv értelemben véve e szót, az én felfogásom szerint, a valóságnak megfelelő elméleti képzetet kell érteni. A tudomáskijelentésnél azonban nem lehet az objectiv értelemben vett tudásról szó, hanem csak arról a tudásról, amelyet valaki saját tudásaként ad elő. Ebben a subjectiv értelemben a tudás olyan képzet a valóságról, amelyet semmiféle kétely, azaz semmiféle más képzet nem zavar. A kétely hiánya, a teljes biztosság jellemzi a tudást nevezetesen a többé kevésbé erős vélekedéssel szemben.<sup>44</sup> Hogy a subjectiv értelemben vett tudás

<sup>42</sup> Pollak, 112. és köv. l.; Magyary, 103. és 108—113. l., továbbá 80. és 81. l.

<sup>43</sup> Így pl. Planck, aki nagy súlyt helyez a beismerésnek, mint akaratkijelentésnek és mint tudomáskijelentésnek megkülönböztetésére, amely két főosztályba szerinte mind a bíróság előtti, mind pedig a bíróságon kívüli beismerés tartozhatik, a beismerést mint tudomáskijelentést vagyis Auskunftserteilung-nak is nevezi, és e kijelentés tartalmát abban állapítja meg, hogy valamely a nyilatkozóra hátrányos körülmény igaz, és emellett a fél tudomáskijelentését nemcsak a tanu, hanem a szakértő tudomáskijelentésével is összeállítja. (V. ö. Lehrbuch, 61. és 64. §.)

<sup>44</sup> Stein, Das private Wissen des Richters, 28., 29. és 171. l., úgy látszik a biztosságot nem tartja a tudás lényegéhez tartozónak. Ha azon-



csakugyan megfeleljen a valóságnak, nem szükséges annak fogalmához. Igen sokat tudtak a régiek századokon keresztül, amiről utóbb kiderült, hogy az nem felel meg a valóságnak és a tudományok haladása ma is folytonosan változtatja tudásunk állományát. Még gyengébb lábon áll az egyesek tudása, amelynek értéke nagy mértékben az illető egyéniségtől is függ. Szóval a tudásnak kijelentése és az igazságnak kijelentése nem esik mindig össze.

Nem tartozik továbbá a tudás fogalmához, és pedig az objectiv tudáséhoz sem, hogy tudásunkat hogyan szereztük. Van tudásunk, amely saját észlelésünkön alapul. Lehet, hogy tudásunk következtetés eredménye. Sokat másoktól tudunk, az iskolából hoztunk magunkkal, könyvekből tanultunk stb. Gyakran pedig tudásunk okát nem is tudjuk megmondani.<sup>45</sup>

Látjuk tehát, hogy a tudomáskijelentés és a tanuság nem azonos fogalmak. Legfeljebb azt mondhatjuk, hogy a tanuság egy különös faja a tudomáskijelentéseknek. Ámbár, ha nagyon élesen és helyesen akarunk distingválni, azt kell mondanunk, hogy a tanuság lényege nem is a tudomáskijelentés, hanem a tudomás okának feltárása. A bíró abból következtet, hogy a tanu látta, észlelte a tényt és nem abból, hogy tudja. Semmi esetre sem mondhatjuk azonban azt, hogy minden tudomáskijelentés tanuság, valamint azt sem mondhatjuk, hogy a tanuság nem egyéb mint tudomáskijelentés általában.

A tanuság elméletének követői részére ugyan kellemes és kívánatos lehet, hogy a tanuság fogalma lehetőleg kitágíttassék, hogy így azután a beismerés fogalmát mégis csak inkább el lehessen helyezni a tanuság fogalma alá. Azonban a beismerés tanuság elméletének ezek a tágítási kísérletek

ban ennek igazolásául arra hivatkozik, hogy a tapasztalati tételek nem egyformán biztosak, akkor nézetem szerint összecseréli a tudást és annak tárgyát. Én azt is tudhatom, és biztos lehetek benne, hogy valami bizonytalan, pl. tudom, hogy a legpontosabb észlelés sem nyújt abszolút biztonságot a valóságra nézve. Az emberi tudás az objectiv tudáshoz mérve persze gyakran vagy éppen mindig bizonytalan. Egyébiránt Stein a tudást és a meggyőződést sem különíti el élesen egymástól.

<sup>45</sup> Ezt Stein is kiemeli pl. a szakértőre nézve az 54. lapon.

sem használnak. Aki a beismerést tágabb értelemben vett tudomáskijelentésnek tekinti, az már megtagadta azt, hogy a beismerés tanuság. De a beismerés nem is tudomáskijelentés.

Bülow szerint<sup>46</sup> a beismerés mindenekelőtt azért nem tudomáskijelentés, mert a beismerő, és pedig a bíróság előtti és a bíróságon kívüli beismerésben egyaránt, csak azt jelenti ki, hogy valami igaz, nem pedig azt, hogy tudja, hogy igaz. Részemről erre nem fektetek súlyt, mert hiszen ha a tudás hiányában a beismerés hatálytalan volna, akkor mégis csak tudomáskijelentésről lehetne szólni, legalább is hasonló joggal, mint a hogy akaratkijelentésekről beszélünk ott is, ahol a fél nem használja ezt a kitételt: akarom. A bíróságon kívüli beismerésnél Bülow is fontosnak tartja, hogy a beismerő az igazságról meg legyen győződve.<sup>47</sup>

Nem lehet azonban a perbeli beismerést azért tudomáskijelentésnek tekinteni, mert a beismerés ereje, amint már fentebb kifejtettük, nem függ a beismerő tudásától. A kifejezetten a tudomás hiányában tett beismerés, sőt az általános felfogás szerint még a kifejezetten a tudomás ellenére történt beismerés is hatályos. A beismerő tudása a jog szerint szóba nem jön és nem is vizsgálható.<sup>48</sup> A perenkívüli beismerés lényege pedig nem a tudomáskijelentés, hanem a tanuság.

De a tudomáskijelentés fogalma nem azért nincs meghatározva, hogy azon szükségből tágítani ne lehessen. Tényleg meg is tesszik. Pollak már azt is tudásnak tekinti, ha valamely tény a siker kilátásával nem tagadható. Magyary pedig a tudást többször a meggyőződéssel helyettesíti. Megteszik ezt különben mások is.<sup>49</sup> A meggyőződés és a tudás azonban nem azonos fogalmak. A tudást — subjectiv értelemben — a kétely hiánya jellemzi, míg a meggyőződéskor ez nem szükséges, elég, ha a kétely le van győzve. Ellenben

<sup>46</sup> Geständnisrecht, 185. l.

<sup>47</sup> Az i. h. 179. l.

<sup>48</sup> Így Bülow is az i. h. 179., 180. l.

<sup>49</sup> Így pl. Bülow, 179. l.; Wach, Geständnis, 252. l.



mig a meggyőződés mindig valamely ok vagy okok eredményeként jelentkezik, addig a tudásnál a tudás okának nem kell szerepet játszania.

A meggyőződésnek fokozatai vannak. Erős meggyőződést kívánunk meg a bírónál ahhoz, hogy valamely tényt valószínűsítsen. Ha ennek a meggyőződésnek a fokára nézve objectiv kriteriumot keresünk, ezt talán abban találhatjuk, hogy az ellenkezőnek felvétele már ne legyen többé észszerű. De lejjebb is mehetünk a meggyőződés fokozatain. Az óvatos ember gyakran meggyőződését is csak véleménynek nevezi, a kevésbé óvatos ellenben igen hamar elkészül meggyőződésével. Mentül lejjebb megyünk a meggyőződés fokozatain, annál több fér el a perbeli beismerésből a tudomáskijelentésnek nevezett meggyőződés kijelentés fogalma alatt. Az egész azonban sehogyan sem fér el, mert a törvény a beismeréshez sem tudomást, sem meggyőződést nem kíván meg. Egyikre sem fektet súlyt.

A perbeli beismerést egyébiránt nemcsak azért nem helyes tudomáskijelentésnek nevezni, mert lényegileg nem az, hanem azért sem, mert a perben a szó szoros értelmében vett tudással és annak kijelentésével is találkozunk.<sup>50</sup> Ilyen tudása van a bíróságnak köztudomás esetében, amelyet ítéletében ki is jelenthet. Ugyancsak tudás a bíróság hivatalos tudomása is. Tág tere van továbbá a bíró tudásának jogszabályok és a tapasztalati tételek körében. Szintén tudomás- vagy meggyőződés-kijelentést tesz a szakértő a tapasztalati tételekre nézve, valamint a tanu is, amidőn arról van szó, hogy az észleletéről alkotott ítéletéhez szükséges tapasztalati tételt vagy fogalmat ismeri-e. Mindezekben az itt csak érintett esetekben igazi tudásról és tudomás kijelentésről van szó, amelynél nevezetesen, eltekintve a hivatalos tudomástól, a tudomás oka közömbös és nem lép előtérbe.<sup>51</sup>

<sup>50</sup> L. általában a bíró tudásának szerepére a perben Steinnek többször idézett érdekes munkáját.

<sup>51</sup> Így pl. a tanu azt vallja, hogy A. B.-nek két métermáza X fajú árpát adott kölcsön. Hogy ez a vallomás bizonyítson, annak a tanu saját észleletén kell alapulnia. Kérdés támadhat azonban, hogy a tanu ismeri-e az X fajtájú árpát, továbbá tudja-e, hogy a mérleg mikor mutat két

Attérünk az igazmondás kérdésére.

Pollak és Magyary is abban az értelemben tekintik a beismerést igazmondásnak, hogy az, amit a beismerő mond, igaz, azaz, hogy a beismerés tartalma megfelel a valóságnak, legalább rendszerint. Pollak elméletének ez az alapja, a kiindulási pontja, amelyből ő a beismerés bizonyító erejét elsősorban származtatja. Magyarynál ellenben az igazmondás elméletének inkább kisegítő szerepe van, de ő is felhasználja azt a beismerés bizonyító erejének megalapítására.

Első pillanatra úgy látszik, hogy Bülow is az igazmondás elméletének hívei közé volna számítható. Bülow azonban a perbeli beismerést tulajdonképpen nem igazmondásnak, hanem igaznak kijelentésnek tekinti (Wahrheitsbestätigung, Wahrheitserklärung). Szerinte a beismerés fogalma abban foglalható össze, hogy az a félnek a perbíró előtt tett nyilatkozata, hogy valamely az ellenfél részéről állított és a félnek joghátrányára szolgáló tény igaz.<sup>52</sup>

Bülow ezt a fogalom meghatározást különösen Planck ellen állítja fel, aki szerint a bizonyítást kizáró perbeli beismerés akaratnyilvánítás, amelynek tartalma lemondás arról a perbeli jogról, hogy az ellenfél támadásának megalapítása ellen egyszerű tagadással védekezzen. Ezzel szemben Bülow a beismerő nyilatkozat valódi tartalmát kívánja előtérbe helyezni. Fogalom meghatározása tulajdonképpen nem egyéb, mint a beismerés tartalmának körülírása. És ebben az értelemben nagyjában elfogadható. Mondhatjuk, hogy a perbeli beismerés annak kijelentése, hogy az ellenfél tényállítása igaz. Éppen olyan joggal, mint ahogy azt is mondhatjuk, hogy a tagadás annak kijelentése, hogy az ellenfél tényállítása nem igaz. Tökéletesnek azonban nem mondhatjuk ezt a körülírást, mint olyant sem, mert az magában véve nem fedi a beismerésnek és illetőleg a tagadásnak minden alakját. Még kifejtésre, kiterjesztő magyarázatra szorul, hogy meg-

métermázasát. A bíró tehát valamely módon megbizonyosodik a tanu ebbeli tudásáról. Hogy honnan ismeri a tanu az X fajtájú árpát és honnan szerezte meg a mérés eredményének megítélése körüli ismereteit, egészen közömbös. Elég, hogy meg van a tudása.

<sup>52</sup> Geständnisrecht, 44. l.



álljon. Így pl. a tagadás ilyen meghatározása nem fedi azt a tagadást, amely állítással történik (negatio per positionem alterius) és általában az u. n. indirekt tagadást, ideértve az u. n. korlátozt beismerésnek ama eseteit is, amelyek tagadás-számba mennek. Alább látni fogjuk, hogy a beismerés, amely az állítást megelőzi, külsőleg is mint egyszerű tényállítás jelentkezik. A tagadásra nézve én azért már régen azt a fogalom meghatározást tanítom, hogy az az ellenfél tényállításának valóságával össze nem egyeztethető nyilatkozat, vagy amint most helyesebbnek vélem, ténybeli előadás.

Bülow fogalom meghatározása egyébiránt a beismerés jogi természetét nem érinti. Innen van, hogy az ő körülírását a végén más elmélet követői is elfogadják, aminthogy azt pl. Magyary is magáévá teszi (164. l.).

Hogy azonban az igaznak kijelentés és az igazmondás között igen nagy különbség van, ez azonnal nyilvánvaló lesz előttünk, ha arra gondolunk, hogy az is igaznak jelent ki valamit, aki hazudik, de természetesen nem mond igazat. Maga Bülow is világosan kimondja, hogy az, vajjon a fél a valót akarta-e mondani, és hogy a beismert tény valóságáról meg volt-e győződve, a bíróság előtti beismerés hatályára nézve teljesen közömbös, és ő a beismerésnek a bizonyítást kizáró hatását, amint alább látni fogjuk, egyáltalában nem abból származtatja, hogy a beismerés igazmondás volna.

Mindazonáltal Bülow fogalom meghatározása némileg utat nyit annak a félreértésnek, mintha ő a beismerést igazmondásnak tekintené. Sőt maga Bülow sem ment ettől a félreértéstől, amidőn a perbeli beismerést a perenkívüli beismeréssel közös fogalom alá vonja, és azután mind a kettőt más — szerinte szintén — u. n. igaznak kijelentések mellé, nevezetesen az állítások, a tanuságok és a fél eskütelei mellé helyezi, amely utóbbiaktól szerinte a beismerések alapjukban véve csak abban különböznek, hogy a beismerőre nézve hátrányos tényre irányulnak.<sup>53</sup> Menthető ezek után, ha

<sup>53</sup> Az i. h. 44. és 194. és köv. l. Félreértésre ad különben okot már az a vagylagosan használt elnevezés is, Wahrheitsbestätigung, a 178. lapon meg éppen Wahrheitsbekundung.

Magyary Bülow-t az igazmondás elméletének hivei közé számítja. (63. és 147. l.)

Visszatérve a tulajdonképpeni igazmondásra, mindenekelőtt megállapíthatjuk azt, hogy az igazmondás és a tanuság fogalmai nem azonosak.

A tanuság lényege az érzéki benyomás, illetőleg az érzéki benyomás eredményének közlése és nem az igazságnak közlése. Az igazság a tanuságnak csak következménye. De csak rendszerinti és nem szükségképpeni következménye. Lehet, hogy a tanu hiven közli érzéki benyomásának eredményét, és az, amit közöl, mégsem igaz.

Feltűnő példája az észlelési hibának a színvakság esetében fordul elő. A színvak tanu hiven közölheti azt az érzéki benyomást, amelyet benne az észlelés előidézett és vallomása még sem felel meg a valóságnak. Hogy azután ebből a vallomásból és az ismert észlelési hibából együttvéve a bíró esetleg mégis megállapíthatja az igazságot, ez csak annak fényes bizonyítéka, hogy az érzéki benyomás az igazság megállapításánál csak következtetési alapul szolgálhat. Nagyot tévedne a bíró, aki például a színvak tanut egyszerűen mellőzné.

Azonban ne vegyük ilyen szigoruan a dolgot, ámbár nem látom be, hogy minek operáljunk hamis fogalmakkal, különösen akkor, midőn arról van szó, hogy a fogalomból messze terjedő következtetéseket vonjunk le.

Ha a lényegét a következménnyel helyettesítjük, ami a közönséges életben gyakran előfordul, akkor mondhatjuk, hogy a tanuság lehet igazmondás, de akkor sem mondhatjuk, hogy minden tanuság igazmondás.

Még kevésbé mondhatjuk azt, hogy minden igazmondás tanuság. Azért, mert valami igazmondás még nem tanuság. Igazat különféle alapon lehet mondani, még véletlenül, öntudatlanul is. Ami különösen minket érdekel, lehet igazat mondani következtetés alapján is. Igazat mond nevezetesen — rendszerint — a bíró is ítéletében, pedig nem tanu.

A tanuságelmélet védőinek tehát nincs igazuk abban, hogy a beismerést felváltva tanuságnak és igazmondásnak tekintik, és hogy e két fogalmat azonosítják, vagy éppenséggel,





mint Pollak, a beismerés tanuság természetét az igazmondásból származtatják.

De az sem igaz, hogy a beismerés igazmondás volna. Gyakran, megengedem, hogy az esetek túlnyomó többségében igazmondás, elég gyakran tanuság, még gyakrabban tudomáskijelentés, különösen ha a meggyőződést is tudomásnak tekintjük, néha a hit kifejezése, néha pedig éppen csak a beismerő akaratát tartalmazza. És a jog mégis mindig egyformán bánik el a beismeréssel, legalább egyelőre. Jele, hogy a beismerésnek egyik természetére sem fektet súlyt, egyiket sem valósítja meg.

Mindenesetre nem valósítja meg a törvényhozó azt a gondolatot, hogy a beismerés igazmondás. Nem úgy bánik el a perbeli beismeréssel, mint a hogyan el kellene vele bánnia akkor, ha a beismerés az igazságot tartalmazná. Nevezetesen az egyik perben történt beismerés a másik perben már csak mint bíróságon kívüli beismerés vehető figyelembe. A másik perben tehát már nem a beismerés pusztá ténye az irányadó, hanem a beismerés bizonyító ereje más feltételektől is függ. Kérdjük miért? Az igazság mindenütt igazság. Ennek ez érvnek a súlyát Magyary is érzi, de azzal igyekszik alóla szabadulni, hogy habár a beismerés megtörténte a másik perben is közokirattal megállapítható, de világosságának és határozottságának könnyű ellenőrzése, a másik per bírósága részéről mégsem lehetséges, (188. 1.) Hogyan? Tehát csak a tanusítás tökéletlenségén mulik a dolog? A törvényhozó, aki a perbeli beismerés megítélését reá bizza a bíróra, nem bizik meg abban, hogy az a beismerés hatályának lényeges feltételeit hitelesen tanusítsa? És azután, hogy állunk az írásbeli perben, a periratban történt beismeréssel? Az talán csak nem lényeges, hogy melyik bíró olvassa a periratot? És azután az ilyen perbeli beismerés: nem tudom, hogy igaz-e az, amit az ellenfél állít, de beismerem, vagy éppenséggel tudom, hogy nem igaz, de beismerem, csakis azért nem bizonyítana a másik perben, mert világossága és határozottsága könnyen ellen nem őrizhető, míg ellenben abban a perben, melyben a beismerés történt, mindez könnyen ellenőrizhető és ezért az ilyen beismerés ott bizonyít.

Szintén nem úgy bánik el továbbá a törvényhozó a beismeréssel, mint az igazmondással, a midőn megengedi, hogy a fél azt esetleg visszavonhassa, vagy legalább perujítás esetén megerőtleníthesse, korlátlanul, mint az 1881-iki novella óta, vagy csak a különösen ki nem vett esetekben, mint az 1868-iki perrendtartás 317. §-ának c) pontja szerint. Menyivel másként bánik el a törvény a letett esküvel.

Reá kell itt még mutatnom arra, hogy sem a tudomás- vagy meggyőződés-kijelentés, sem pedig az igazmondás elmélete nem fér meg jól a perbeli beismerés bizonyító erejével, a melyet annak mind Pollak, mind Magyary tulajdonítanak.

Már fentebb, a tanuság kapcsán említettük, hogy a mai perben valamely tény valóságáról meggyőződni bírői feladat. És ugyanez áll a tudásra nézve is. Ha tehát a törvény elrendeli, hogy a bíró a beismerést annál fogva, mert a fél meggyőzésének vagy tudomásának kijelentése ítéletében irányadónak tekintse és teszi ezt úgy, hogy nemcsak nem kívánja meg a bírótól, hogy a fél tudomásának vagy meggyőzésének okait figyelembe vegye, hanem az ok vizsgálatától és figyelembe vételétől a bírót el is tiltja, — akkor a törvény nem bizonyítást szabályoz, hanem a félre bizta a bírói funkciót és a bírónak csak a fél döntésének elfogadását hagyta meg. Nem változtat ezen még az sem, ha a törvényhozó maga is azt hiszi, hogy ő törvényes bizonyítási szabályt állított fel, sőt ha ezt az elméleti álláspontját kifejezetten ki is mondja. A törvényhozó a valóságban ilyenkor a bizonyítás gondolatáról már áttért arra a gondolatra, hogy a bíró meggyőzését a fél meggyőzésével helyettesítse. Az a körülmény, hogy a nyilatkozat a beismerőre hátrányos, emellett mint erős ok szerepelhet arra nézve, hogy a törvényhozó a döntést megnyugvással a félre bizza.

Még világosabban ellenkezik a beismerés állítólagos bizonyító természetével az igazmondási elmélet. Ha ugyanis tudjuk, hogy az, a mit a beismerő kijelent, igaz, akkor mi nek kívánjunk még bizonyítást. Hiszen az eredmény, amelyet a bizonyítás létesíthetne, már készen ott fekszik előttünk, az igazmondást, a verdictet a bírónak csak el kell fogadni és



ki kell mondani. A törvényhozó tehát, a ki a beismerést az igazság kijelentésének tekinti, az igazság megállapítását már reá bízta a félre és a bírónak csak e verdit elfogadását hagyhatja meg.

#### A perbeli beismerés nem bizonyít.

Az az álláspont, hogy a perbeli beismerés mint olyan bizonyít, nézetem szerint már az eddigi fejtegetésekkel legalább is meg van gyöngítve. Sőt ha Magyaryval abból indulunk ki, hogy bizonyítani csak bizonyító eszközzel, nevezetesen pedig tanuval és szemletárggyal, illetőleg okirattal lehet, akkor a beismerésnek tanuság természetével együtt annak bizonyító természete is meg van czáfolva.

Azonban nem zárkozhatunk el annak a tapasztalati tételnek igazsága elől, hogy az, amit valaki tudva saját hátrányára komolyan kijelent, többnyire megfelel a valóságnak és hogy ennél fogva az ilyen kijelentés tartalmának valószínűsége mellett bizonyos valószínűség harcol, vagyis, hogy az ilyen kijelentés többé-kevésbé erős indíciumul szolgálhat. A végén tehát lehetséges volna, hogy a törvényhozó ezt a valószínűséget, bizonyos czélszerűségi okokból törvényes bizonyítási szabályllyal teljes bizonyító erőre emelje. Van ugyan aggályom arra nézve, hogy a törvényhozó, aki állítólag abból indul ki, hogy a perben az ítéletnek csak igaz tényállítások fektethetők alapul, hogyan elégedhetik meg az ilyen valószínűséggel és hogyan privilegiálhatja azt annyira, mint a mennyire tényleg teszi, de ez az aggály egymagában nem volna döntő. Eltekintek attól is, hogy a törvény, amint látni fogjuk, még arra sem fektet súlyt, hogy a beismerő tudja-e előadásának hátrányosságát, holott a beismerésben rejlő indícium erejére ennek a körülménynek lényeges befolyása volna.

Magyary a perbeli beismerés bizonyító természetét a bizonyítás lényegével is igazolni akarja. Követnünk kell őt ezen az uton is, hogy a kérdést alaposan elintézzük, meg azért is, mert Magyary idevonatkozó fejtegetéseiben olyan tételeket állít fel, amelyek a megbeszélést magukban véve is megkivánják.

Magyary szerint a bíróság a perbeli beismerésből visszakövetkeztet valamely elmúlt tényre és mivel a visszakövetkeztetés valamely elmúlt tényre bizonyítás, a perbeli beismerés is bizonyít. Ez a gondolat Magyarynál uralkodik a felett a másik gondolat felett is, hogy a perbeli beismerés tanuság. A beismerésnek azért kell tanuságnak lenni, mert a beismerő közléséből épp úgy visszakövetkeztetés történik, mint a tanu vallomásából (129. l.). E miatt a felfogás miatt háttérbe kell szorulniok a tanuság fogalmi ismérveinek is. Az állam Magyary szerint kijelölheti bírójának azokat a forrásokat, amelyekből a multra visszakövetkeztessen, s így hatalmában áll elrendelni azt is, hogy minden más forrás mellőzésével és esetleg ellenére is, csupán a beismerésből következtessen a multra (138. és köv. l.).

Nehogy beleegyezőnek látszassam, mindenek előtt meg kell jegyeznem, hogy nem osztom azt a nézetet, mintha a bizonyítás mindig visszakövetkeztetés volna. Nemcsak a múltat, hanem a jelent, sőt a jövőt is lehet bizonyítani. Lehet pl. a jelenlegi birtokot, a jelenlegi életet, a jelenlegi tartózkodást, a jelenlegi munkaképtelenséget vagy elmebetegséget, sőt a jövőbeli munkaképtelenséget, az elmebetegségnek gyógyíthatatlanságát, vagyis az egyén haláláig való fennállását is, tényekből vont okozatos következtetés útján megállapítani, azaz bizonyítani. Minthogy mindezeket a tényeket be is lehet ismerni, a közöttünk fennálló eltérésen a perbeli beismerés jogi természetének eldöntése szempontjából nem fekszik súly. Legfeljebb, ha valaki ragaszkodnék ahhoz, hogy a bizonyítás mindig a multra vonatkozik és a jelenre vagy a jövőre való következtetést a bizonyítástól különböző fajtájú ténybeli következtetésnek tekintené, akkor akként lehetne ellene érvelni, hogy mivel a beismerés a jelenre és a jövőre is vonatkozhatik, a beismerés nem, vagy legalább nem mindig tartozik az ő bizonyítás fogalma alá. Én ezt az érvelést, amelynek alaptételét nem fogadom el, természetesen nem használhatom fel.

Magyarynak arra nézve, hogy a beismerésből kényszerkövetkeztetés történik, két fő érve van. Az egyik az, hogy a fél azon az alapon kap az államtól jogvédelmet, hogy azok



a tények, amelyek alapján azt kéri, valóban megtörténtek. Szerinte az egész peres eljárásnak az az alapgondolata, hogy bizonyos, a jogvédelemnek alapját képező tényeknek a multban meg, vagy meg nem történte kideríttessék. A másik főérve pedig az, hogy a beismerés a törvény szerint nem teszi feleslegessé az ítéletet. Ő ellentmondást lát abban, hogy a sommás eljárásról szóló törvény, amelynek 58. §-a szerint a perben beismert tényállításokat bizonyítani nem szükséges, a beismerés alapján mégis ítéletet kíván.

Nézetem szerint egyik érv sem áll meg.

A pernek nem az az alapgondolata, hogy bizonyos, a jogvédelemnek alapját képező tényeknek meg, vagy meg nem történte kideríttessék. A pernek célja és vezérlő gondolata első sorban az, hogy a felperes jogállításának valósága vagy valótlansága, állított jogának létezése vagy nem létezése<sup>54</sup> eldöntessék. Ennek az eldöntésnek céljából szükséges lehet, hogy elmúlt (jelenlegi vagy jövőbeli) tények megtörténte kideríttessék, de esetleg nem is szükséges. Lehetséges nevezetesen, hogy a jog megalapítására felhozott tényeknek meg, vagy meg nem történte szóba sem jön és felperes keresetével mégis érdemileg elutasítatik, mert a felhozott tények nem elegendők felperes jogának megalapítására. Így pl. ha a felperes olyan jogügyletből perel, amelynek érvényességéhez az 1886: VII. tcz. 22—24. §-ai értelmében közjegyzői okirat szükséges, a

<sup>54</sup> Nem érinti ezt a tételt az a körülmény, hogy nemcsak megállapítást, hanem marasztalást és jogváltoztatást célzó kereset is van. A jog létezésének megállapítása mindenütt célja a pernek. Minden kétséget kizár érte nézve az a körülmény, hogy az elutasító ítélet minden esetben a jognak nem létezését állapítja meg, illetőleg nem érvényesíthetőségét, azaz a jognak mint jelenben, a feaforgó körülmények között érvényesíthetőnek nem létezését. Messze vezetne, ha itt belebocsátkoznánk abba a kérdésbe, hogy a különböző kereseteknek alapul fekvő jogállítás között van-e különbség és milyen. Azt a kérdést is mellőzhetjük, hogy a megállapítási kereset nem céloz-e csupán ténymegállapítást, legalább bizonyos esetekben, különösen ha az okirat valódiságának vagy valótlanságának megállapításáról van szó. Még ha a jog egyes esetekben ki is terjesztené a perczélt a jogok létezésének előfeltételét képező egyes tényeknek önálló megállapítására (a valóságban nem terjeszti ki), ez a körülmény itt nem érdekel bennünket. Nekünk az is elég, hogy van igen sok per, amely elsősorban a jog létezésének vagy nem létezésének eldöntését célozza.

nélkül, hogy a közjegyzői okirat kiállítását állítaná, a bíróság már akkor kénytelen lesz a felperes keresetét érdemileg elutasítani, ha az alperes csak a kereseti jogállítást tagadja, vagy meg sem jelenik, vagy nem nyilatkozik. Ilyen esetben a bíró csak akkor marasztalhat, ha az alperes a felperes jogát kifejezetten elismeri. Az is lehetséges továbbá, hogy a felperes jogának megalapítására tényeket nem is hoz fel és a bíróság a pert mégis érdemileg köteles eldönteni, akár a felperes akár pedig az alperes javára. Felteszem a következő esetet.

Felperes tulajdoni keresetet indít, a nélkül, hogy a tulajdonjogát megalapító tényeket állítaná. Alperes beismeri a felperes tulajdonjogát, de kifogásként felhossa, hogy a dolgon neki zálogjoga, megtartási joga stb. van, vagy beismeri ugyan, hogy a dolog tulajdonát a felperes megszerezte, de kifogásként előadja, hogy a felperes neki a dolgot eladta, elajándékozta stb. Ha az alperes ezekben az esetekben kifogását a felperes tagadása ellenében nem tudja bebizonyítani, a felperes pernyertes lesz, míg ha a felperes a kifogást beismeri, vagy az alperes azt bebizonyítja, az alperes nyeri meg a pert. Ezekben az esetekben valóságos per és valóságos ítélet van, a nélkül, hogy a felperes jogának megalapítására szolgáló tényeknek a multban való megtörténte, vagy meg nem történte egyáltalában szóba is jönné. De még tovább megyek. Az is lehetséges, hogy az alperes a felperes tulajdonjogának megalapítására felhozott tényeket mind tagadja, de a felperes tulajdonjogát mégis beismeri, mert pl. tudja, hogy a dolog más alapon mégis csak a felperes tulajdona és mert nincs is érdekében, hogy a felperes tulajdonjogát kétségbe vonja, mert ő a kifogásként felhozott zálogjogát, vagy más jogát maga is a felperestől származtatja. Nyilvánvaló, hogy a bíró ebben az esetben sem fog törődni a tulajdonjog megalapítására szolgáló tények meg, vagy meg nem történtével, hanem ezek kiderítése nélkül hoz érdemleges ítéletet.

A dolog valóban úgy áll, hogy a pernek tárgya jogállítás és nem tényállítás és nem is a tényállításból levonható valamely következtetés. A per célja az, hogy a bíróság a jog-



állítás felett hozzon ítéletet.<sup>55</sup> Ennek megfelelően a keresetnek, mint olyannak multhatatlan kelléke is csak a jogállítás. Ha a keresetből nem tűnik ki, hogy a felperes egy meghatározott, individualizált jogot akar érvényesíteni, ha ilyen jog a keresetben valamely módon nincs megjelölve, akkor a pert nemcsak megnyerni, hanem érdemben elveszíteni sem lehet, mert enélkül nincs ami felett a bíró ítéljen, és nincs, ami felett az ítélet jogerőre emelkedjék.<sup>56</sup> Ilyen esetben a per létre sem jöhet és azt a per tárgyának hiánya miatt be kell szüntetni.<sup>57</sup> Ellenben a jogvédelem alapját képező tényeknek, azaz azoknak a tényeknek előadása, amelyek a jog létrejöttét igazolják, a keresetnek mint olyannak nem kelléke.<sup>58</sup> Ezeknek a tényeknek az előadása (amennyiben a jog individualizálásához nem szükségesek) az érdemleges tárgyalás körébe tartozik. És habár az érdemleges tárgyalásnak ezt a részét, ott, a hol az eshetőségi elv uralkodik, tehát nálunk is a rendes eljárásban, már a keresetben előlegezni kell, ennek az előlegezésnek a hiánya egészen más következményvel jár, mint a jog előadásának hiánya. A jogot igazoló té-

<sup>55</sup> Mellesleg: az ítélet, amint ismeretes, csak a jogállítás felett emelkedik jogerőre és nem egyuttal az azt megalapító tényállítások felett is.

<sup>56</sup> Nincs «adem res», a mely az ítélet jogerejének terjedelmét meghatározza. Az ilyen ítélet egyetlen egy kereset megítélését sem akadályozza meg, a mely ugyanazon tárgy iránt egyáltalán indítható. Más kérdés, hogy a nem individualizált jogállítás alapján (per abusum) marasztaló ítélet, ha a szolgáltatás különben megengedett, mégis végrehajtható. A végén a felett a kérdés felett is a bíróság dönt, hogy a jog kellően individualizálva volt-e, és illetőleg, hogy az valóban jog volt-e, vagy nem. A második perben azonban alperes mindenesetre csak akkor védekezhetnék az exceptio rei iudicatæ-vel, ha ki tudja mutatni, hogy ebben ugyanarról a jogról van szó, mint az elsőben.

<sup>57</sup> Így a perrendtartás 8. §-a is, a mely kétségkívül nemcsak arról az esetről rendelkezik, midőn az ügy más hatóság eljárása alá tartozik, hanem arról is, midőn az ügy egyáltalában semmiféle hatóság eljárásának nem tárgya. A polgári bíróság mindenesetre nem azért szünteti meg az eljárást, mert az ügy máshová tartozik, hanem azért, mert ő hozzá nem tartozik.

<sup>58</sup> L. erre nézve már a keresetjogról irt értekezésemet, «Magyar Igazságügy» 1876. évf. V. k. 244. és köv. l. és Beitrage zur Theorie des Klagerechts 26. és köv. l.

nyek előadásának hiánya ugyanis nem a per megszüntetését, hanem a felperes érdemleges elutasítását vonja maga után, éppen úgy, mint e tények szükséges bizonyításának hiánya. Ahol azonban az eshetőségi elv nem szabályozza az eljárást, ott a keresetet megalapító tények a tárgyalás egész folyamán, esetleg még a felelkezési eljárásban is előadhatók, mint nevezetesen nálunk is a sommás eljárásban.<sup>59</sup>

Ha Magyary a jogvédelem okát képező tényeknek előadását multhatatlanul szükségesnek és a jogállítást anélkül, hogy «habár csak nagyon általánosan» tények is állittassanak lehetetlennek találja (78. és 79. l.), úgy őt is bizonyára az a körülmény vezette félre, hogy a jog megjelölése ma rendszerint tények előadása által történik. Azonban el is tekintve attól, hogy a rómaiak évszázadokon át gyakorolták azt a «lehetetlenséget», hogy in jus concepta actiókkal pereltek és egyebek között a conditiokat dare oportere-vel jelölték meg, kétségtelen, hogy individuális jogokat ma is meg lehet teljes határozottsággal jelölni anélkül, hogy azok keletkezési okát és az azokat létrehozó tényeket is meg kellene említeni.<sup>60</sup> Így nevezetesen a dologi jogok tárgyuk, tartalmuk és a személyek előadása által kellően individualizálva vannak. Ellenben, különösen a kötelmi jogok individualizálásához a causa előadása is szükséges. Csakhogy itt is meg kell különböztetni az individualizáláshoz és a jog létrejöttéhez szükséges tényt. A kettő nem mindig esik össze. Így pl. a jog megjelöléséhez elég, ha a felperes feleség előadja, hogy X házat férje neki ajándékozta, míg ellenben a jog létrejöttének igazolása végett azt is elő kell adnia, hogy az ajándékozás közjegyzői okiratba foglalt szerződéssel történt. A jog megjelölésének hiányában a per létre nem jöhet, az igazolás hiányában pedig, ha arra szükség van, felperes a pert érdemileg elveszíti.

<sup>59</sup> L. a törv. 32. §-át, 31. §. 1 pontját, 152. és 148. §-át. Nem áll ellent a 15. §., amely a keresetnek előkészítő tartalmát szabályozza.

<sup>60</sup> L. már a keresetjogról irt ért. 245. l. az i. h. és Beitrage 27. l. A különböző jogok individualizálásának kellékeire l. különösen Hellwig, Lehrbuch I. 37. §. A jog individualizálásának kérdését egyébiránt rendszerint csak az ítélet jogerejének objectív terjedelmével kapcsolatosan szokták tárgyalni, l. egyebek helyett Unger Syst. II. 652. és köv. l.



Mindezek felette fontos igazságok, amelyek nemcsak sokkal mélyebb belátást engednek a kereset lényegébe, hanem sokkal gyakorlatiabbak is, mint az a felületes elmélet, amely a Jüngster Reichsabschied által meghonosított kereseti kellékekben, és tulajdonképpen e törvénynek is félreértésével látja a bölcsesség netovábbját és esküszik a kereset hármas beosztására. A kérdés bővebb kifejtésére itt nincs alkalom és idő.

Nekünk itt elég annak a megállapítása, hogy a bíróság a per érdemében is hozhat ítéletet, anélkül, hogy a tényeknek meg, vagy meg nem történte felől meggyőződést kelljen magának alkotnia. Nem lehetetlen dolog az, hogy az állam meghagyja a bíróságnak, hogy a jog felett, azaz annak fennállása és érvényesíthetése felett hozzon ítéletet, a nélkül, hogy a tények valóságával foglalkozzék.<sup>61</sup> Amint láttuk, legalább is a jogbeismerés esetében, kétségtelenül meghagyja ezt a bíróságnak.

Igaz, hogy Magyary szerint a jogbeismerés nem egyéb mint a ténybeismerés megerősített alakja, azaz a tényeken felül beismerése a jogi következtetésnek is, illetőleg közvetlenül az utóbbinak és bennrejlőleg az alapul szolgáló tények beismerése. De ez lehetetlenség. Hiszen tényeket, amelyeket nemcsak nem is állítottak, hanem amelyekről sem a beismerő fél, sem a bíróság nem is tudja, hogy melyek legyenek azok, csak nem lehet beismerni és nem lehet bebizonyítottaknak tekinteni. Avagy kérjük, ha felperes egyszerűen azt állítja, hogy valamely dolog az ő tulajdona, és alperes ezt beismeri, mely tényeket ismert be alperes, melyekre nézve tett tudomáskijelentést? Arra-e, hogy a felperes a a dolgot annak korábbi tulajdonosától (a korábbi tulajdonos tulajdonát megalapító tények ismét különbözők lehetnek) megvette vagy cserébe, fizetés fejébe, vagy ajándékba kapta stb. és azt neki tulajdonul át is adták, avagy arra nézve, hogy a felperes árverésen, vagy kereskedőtől üzlete körében

<sup>61</sup> Ez nemcsak a beismerés és a nem tagadás esetében fordul elő. A felülvizsgálati bíróság is ítéletet hoz a jog felett; anélkül, hogy a tények valóságát megvizsgálná. Ide tartozik az esküdtek verdictje alapján hozott ítélet is.

visszterhes szerződéssel szerezte meg a dolgot, avagy hogy elbirtokolta, specificálta azt stb. És a bíróság e tények közül melyikre következtessen a beismerésből, melyikről legyen a törvény parancsa szerint meggyőződve? Vagy talán valamennyiről, ámbár azok egymással ellenkeznek, ámbár valamennyi egyszerre nem is lehet igaz? És az egésznek betetőzéseül a bíró az ismeretlen tényekből levont jogi következtetést is kénytelen legyen valónak elfogadni? Mellesleg kérjük, a jogi következtetés beismerése is tudomáskijelentés-e, amelyből a bíró annak valóságára következtet? Ugy látszik annak kell lennie, mert hiszen Magyary szerint a beismerés nem teszi feleslegessé a beismerés tárgya felett az ítéletet, mint a bírói meggyőződés alkotását. A bíróságnak tehát esetleg így kellene okoskodnia. Alperes beismerte a kereseti tényeket. Ezeket tehát valóknak, bebizonyítottaknak tekintem. A törvény szerint ezekből ugyan nem következik a felperes által levont jogi következmény. De alperes beismerte a jogi következményt is. A perjogi törvény parancsa alapján tehát meg vagyok győződve arról is, hogy a kereseti tényekből levont — törvényellenes — következtetés az adott esetben helyes, törvényes.

Magyary másik érve amellet, hogy a beismerés bizonyít, az, hogy a beismerés nem teszi feleslegessé az ítéletet.

Hogy a ténybeismerés esetében még ítéletre szükség van, ez már a fentiekből eléggé kitűnik. A bíróság feladata nem merül ki a tények meg, vagy meg nem történtének megítélésében. A bíróságnak itélni kell a jogi következmények felől is. Sőt, ha az ellenfél a jogállítást is beismeri, a bíróságnak még mindig itélnie kell a jog érvényesíthetése felől, ha ez a kérdés vitás. A sommás eljárásról szóló törvény tehát semmi esetre sem mond ellent önmagának, amidőn egyrészt kimondja, hogy a perben beismert tényállításokat bizonyítani nem szükséges; másrészt pedig beismerés esetében is ítéletet kíván. A tény és a jogbeismerésre nézve nincs a törvényben ellentmondás.

Igaz, hogy a törvény szerint a bírónak akkor is ítéletet kell hoznia, a midőn az alperes a kereseti követelést, úgy, a mint azt a felperes érvényesíteni kívánja, beismeri (elismerés).



Nincs-e ebben ellentmondás? Attól függ, hogy milyen értelemben vesszük az ítéletet. Aki az ítélet alatt a bíróságnak a jog létezése, vagy nem létezése felől következtetés útján, habár esetleg csak a jogkérdésre korlátolt következtetés útján alkotott véleményét, meggyőződését, illetőleg ennek kinyilvánítását érti, az vagy kénytelen azt mondani, hogy elismerés esetében nincs tulajdonképeni ítélet, mert a bíróságnak nincs megítélni valója, vagy pedig kénytelen a bíróságnak elismerés esetében is logikai gondolatmenetet imputálni. Az előbbi nézetben van az uralkodó tan, amely az elismerésre hozott ítéletet csak formalis, declaratorius ítéletnek tekinti. Ezt a nézetet vallom én is már régóta.<sup>62</sup> Szerintem itt nincs tulajdonképeni ítélet, nem a bíróság, hanem a fél ítél, és a bíróság csak elfogadja a fél ítéletét és a bírói ítélet következményeivel ruházza fel azt. A törvény az egyöntetűség és minden kétely elkerülése végett czélszerűnek találja, hogy a per elismerés esetében is formailag ítélettel fejeztessék be. A törvényhozó tehetné azt is, hogy a bírónak meghagyja, hogy az elismerést végzéssel vegye tudomásul és ezt a bíróság által tudomásul vett elismerést ruházná fel az ítélet hatályával. Az elismerés szabályszerűsége, általában az u. n. formaliák végzéssel is megállapíthatók volnának és a teljesítési határidő is kitűzhető volna a végzéssel is.<sup>63</sup> Tényleg vannak ma is ilyen alakzatok. Perletétel esetében a bíróság csak végzést hoz és a perletétel mégis «a per elvesztésével egyenlő hatálylyal bír, mi ellen csak perujításnak van helye» (polg. trts. 70. §.). Nincs helye ítéletnek a törvény szerint egyezség esetében sem, amely pedig szintén «ítélet erejével bír.» Belső okok mindenesetre nem kívánják az elismerés és a joglemondás esetében sem, hogy a törvény ezekkel másként bánják el, mint a perletétellel, és az egyezséggel. Az utóbbiak éppen ugy perbeli cselekmények, mint az előbbiek. Különösen az egyezség, ha valóban a magánjogban megszabott tartalommal is kellepe bírnia

<sup>62</sup> Beitrage, 30. l.

<sup>63</sup> A 40-iki váltóeljárás 118. §-a szerint a bíróság elismerés esetében végzést hozott. Persze nem csak elismerés, hanem ténybeismerés, sőt erőtlén kifogás esetén is.

nem volna egyéb, mint az elismerés és joglemondás combinációja.<sup>64</sup>

Magyary elismerés esetében is logikai gondolatfolyamat eredményének tekinti az ítéletet (157. l.). A bíró szerinte az ilyen ítéletben is visszakövetkeztet a multa, tényeket derít ki. Láttuk, hogy ez lehetetlen. A bíróság nem tekinthet tényeket valóknak, amelyeket nem is állítottak és amelyekről azt sem tudja, hogy melyek legyenek azok. Magyart egyébiránt az ítéletről való felfogása nem kényszeríti ennek a lehetetlenségnek a feltételezésére. Ő ugyanis az ítélet lényegét és fogalmi ismervét abban találja, hogy az bírói parancs (157. és köv. l.), amely nem is alapszik mindig a multa való visszakövetkeztetésén. «Nevezetesen, ha az alperes a kereseti tényeket tagadja» (t. i. ha a felperest a kereseti tények bebizonyításának hiánya miatt utasítják el) «vagy ha a felperes keresetét a perbeocsátkozás után egyoldalulag visszavonja» (helyesebben, ha a felperes jogáról a perben bármikor lemond), «a bíróság elutasító ítéletet hoz, anélkül, hogy valamely következtetés a multa történnék» (162. l.).

Meg kell itt még jegyeznem, hogy az uralkodó felfogástól eltérő eredményre kell jutnia annak, aki az ítélet fogalmát akként construálja, hogy ez az elismerés vagy joglemondás esetében hozott ítéletet is fedje. Az ítéletnek ilyen fogalmából kiindulva természetesen nem szükséges formalis vagy declaratorius ítéletről szólni. Ezen az alapon vitatja ujabban nevezetesen Degenkolb,<sup>65</sup> hogy az elismerés esetében hozott ítélet más ítéletekkel egyenrangú ítélet. Ő ugyanis a bírói ítélet lényegét a kifelé való köztekintélyű megállapi-

<sup>64</sup> L. különben a peregyezség perjogi, azaz közjogi természetére nézve Paul, Der Vergleich im Civilprozess című 1868-ban megjelent értekezését. A semmiségi kereset szempontjából elismerte az egyezségnek perjogi természetét az 1881-iki novella 50. §-a is, a perujítás szempontjából pedig a polgári perrendtartás javaslatának 567. §-a (az igazságügyi bizottság szövege szerint idézve) és még közelebb hozza azt az ítélethez, különösen az elismerés és joglemondás alapján hozott ítélethez az 1907. évi jav. 563. §-a.

<sup>65</sup> Beitrage zum Zivilprozess (1905) 111—158 l. Das Anerkenntnisurteil (lennyomata az e czimen 1902-ben megjelent decanatusi programnak).



tásban (Feststellung) találja. Elismerés esetében szerinte ítéleti alapul (Urteilsgrund) az elismerés, mint kizárólag perbeli cselekmény (és nem magánjogi jogügylet) szolgál, melynek lényege az igenlő perbebocsátkozás a kereseti igényre mint olyanra (azaz nem a tényekre). Degenkolb ezek szerint nem állítja és nem is állíthatja, hogy az elismerés bizonyít. Szerinte az elismerés éppen úgy ítéleti alap mint a beismerés, amelylyel ő az elismerést össze is hasonlítja, és amelyre nézve lényegileg Bülow nézetéhez csatlakozik, magától érthetőnek találván azt, hogy az feleslegessé teszi a bizonyítást.<sup>66</sup>

Nem akarok itt az ítélet lényegének vizsgálatába bocsátkozni, amelyet rövidesen nem lehetne megejtteni. A mi célunkra elég az, hogy az a felfogás, amely az ítélet lényegét csakis a köztékintélyű megállapításban találja a legkevésbé sem kedvez az elismerés bizonyító természetének.

Az eddigiekben azt hiszem, kimutattuk, hogy a perbeli beismerés bizonyító erejét a mellette felhozott okok nem igazolják. Azt a tételt azonban, hogy a perbeli beismerés nem bizonyít és nem is bizonyíthat, ezzel még nem tettük kétségtelenné.

Az uralkodó tan szerint a perbeli beismerés nem bizonyít, hanem feleslegessé teszi a bizonyítást. Ennek a tételnek a legegyszerűbb és ismeretes indokolása az, hogy bizonyítani csak vitás tényeket kell, amit pedig a bíróság előtt beismernek, az nem vitás. Így magában felállítva a tételt, az ellen azt lehet felhozni, hogy éppen az a kérdés, vajjon a beismerés vitatlanná teszi-e a tényt vagy pedig bebizonyítja. Hogy a két lehetőség milyen közel fekszik egymáshoz, mutatja az is, hogy az uralkodó tan hívei is némelykor azzal a kifejezéssel élnek, hogy a perbeli beismerés megállapítja a beismert tény valóságát, bizonyossá teszi azt, formális valóságot, vagy a valóságra nézve fictiót létesít, avagy, hogy a bíróság a beismert tényt valónak köteles tekinteni.<sup>67</sup> A be-

<sup>66</sup> L. főleg 117. l. és u. o. a 3. jegyzetet, továbbá a 153. lapot.

<sup>67</sup> Bülow Geständnisrecht, 223. l. 1. j., ahol az illető írók és idevonatkozó kifejezéseik idézve vannak, sőt amint Bülow is (224. l.) megjegyzi, még ő maga is egy évvel korábban megjelent értekezésében,

ismerés hatásának ilyen formulázása ellen ujabban Bülow szólalt fel. Szerinte a törvény nem hagyja meg a bíróságnak, hogy a beismerés alapján valamit valónak, bebizonyítottak tekintsen. Nem rendeli el, hogy a bíróság következtessen, gondolatműveletet végezzen. Minderre nincs szükség. A dolog egyszerűen úgy áll, hogy az állam meghagyja a bíróságnak, hogy csak ott avatkozzék bele a felek magánügyeibe, ahol vita van közöttük, a vitatlan tényeket ellenben egyszerűen fektesse ítéletének alapjául, minden bizonyítás, az igazságnak minden vizsgálata nélkül. A jogrend a béke rendje akar lenni és az állam a jogi békét csak zavarná, ha tulbuzgóan ott is beleavatkoznék a magánügyekbe, ahol a felek között nyugalom és béke uralkodik. Az államnak a magánügyekkel szemben való magatartására nézve is a legjobb, az egyedüli helyes politika a «quieta non movere».<sup>68</sup>

Bármennyire meggyőző legyen is ez az érvelés, ez is csak azt mutatja ki, hogy a perbeli beismerésnek mint olyannak bizonyító erőt tulajdonítani sem nem szükséges, sem nem czélszerű. A végén azonban még mindig igaza lehet Magyarznak, amidőn annak támogatására, hogy az állam a beismerésnek bizonyító erőt tulajdonít, arra hivatkozik, hogy az állam a bíró gondolkodását a perben szabályozhatja, mert a bíró a perben nem a maga számára, hanem az állam részére, az ő megbízásából és ő helyette gondolkodik s így az államnak kétségtelenül szava van hozzá, — nem úgy mintha csupán a bíró privát meggyőződéséről volna szó, — hogy a bíró miképpen gondolkozzék. Az állam, ugymond Magyar, akkor is kényszerít gyakorol a bíró gondolkodására, amidőn neki Bülow szellemében megparancsolja, hogy a beismert tényállás valóságával ne törődjék (147. és 148. l.)

Nehogy valamely mulasztással vádoltathassam, meg kell itt még jegyeznem, hogy Magyar álláspontjának helyességét, azokon felül, amelyeket már fentebb megczáfolni megkísérlettem, még egy további érveléssel is támogatni akarja, kü-

Über den Begriff des Geständnisses, Archiv für die civ. Praxis 88. köt. (1898) állandóan a beismerés megállapító és megbizonyosító erejéről beszél.

<sup>68</sup> Bülow az i. h. 225. és köv. l. és 243. és 244. l.



lönösen a S. E. 58. §-ával szemben, amely a perbeli beismerést a bizonyítás köréből kizárja.

Magyary szerint a sommás eljárásról szóló törvénynek, amely beismerés esetében is ítéletet kíván, következetlensége még szembetűnőbb, ha a törvénynek a beismerés körül elfoglalt álláspontját összevetjük a teljes bizonyító erejű köz- és magánokiratokkal szemben elfoglalt álláspontjával, amelyeket a birói következtetés megkötése daczára is a bizonyítás körébe utal. «A teljes bizonyító erejű köz- és magánokiratoknál a birói mérlegelés semmivel sem érvényesül jobban mint a beismerésnél. Ennélfogva vagy mind a kettő a bizonyítás körébe tartozik, vagy egyik sem». (149. l.)

Ez az érv, azt hiszem, lényegileg nem egyéb, mint ismétlése annak a tételnek, hogy a perbeli beismerés esetében visszakövetkeztetés történik a multa. Azt, ami döntő volna, hogy t. i. a beismerés esetében a visszakövetkeztetés éppen úgy megtörténik, mint a törvényes bizonyító erővel felruházott okiratoknál, ez a hasonlat nem bizonyítja. Abból, hogy a törvény itt is, ott is köti a bírót, még semmi sem következik arra nézve, hogy itt is ott is visszakövetkeztetést rendelne. Elvégre minden törvény köti a bírót és még sem lehet azt mondani, hogy minden törvény bizonyító szabályt állít fel. A perben a bíró egyebek között kötve van a felek kérelmeihez, állításaihoz, tagadásaihoz is, és hogy még közelebb fekvő példákkal éljünk, a bíró kötve van a felek között keletkezett jogerejű ítéletekhez, a bíró kötelezve van arra, hogy bizonyos tényeladásokat (pl. azt, hogy a gyermek élve született, vagy, hogy a közokirat valódi) bármelyik félnek szolgáljanak is azok javára, egyelőre valóknak tekintsen, kötve van abban az irányban, hogy hivatalos tudomását figyelembe vegye, és mégis mindezekben az esetekben nem szólhatunk törvényes bizonyítási szabályról. Szóval a törvényes bizonyítási szabály lényege nem csak abban áll, hogy köti a bírót, hanem abban is, hogy a következtetés tekintetében köti a bírót.<sup>69</sup>

<sup>69</sup> Ezt félreismeri Pollak is, midőn (109. l.) azt állítja, hogy a kötelező hatásban a bíróság előtti beismerés osztozik némely okirattal, az

Teljesen osztom egyébiránt Magyarynak azt a felfogását, hogy a bizonyítás fogalmára nézve nem a bíró szabad mérlegelése irányadó, hanem a következtetés. Amíg egyrésztől nem beszélhetünk mindenütt bizonyításról, ahol a törvény valamit a bíró szabad mérlegelésére biz, (pl., hogy halasztást adjon-e vagy nem, hogy milyen büntetést szabjon ki), addig más részről bizonyításról kell szólnunk ott is, ahol a törvény a bírót a bizonyító ok erejének mérlegelésében, az abból való következtetésben megköti. A felső tétel, amely alá a bírónak a bizonyító okot subsummálni kell, lehet nemcsak valamely tapasztalati tétel, hanem lehet valamely törvényes szabály is.<sup>70</sup> Azt lehetne ugyan első pillanatra mondani, hogy akkor, ha a felső tétel valamely törvény, a bizonyító ok megszűnik bizonyító ok lenni és átváltozik egyszerű tényállássá. Pl. így: a törvényhozó meghagyja a bírónak, hogy marasztaljon: 1. ha meggyőződik arról, hogy alperes kölcsönvett, vagy 2. ha meggyőződik arról, hogy alperes közjegyzői okiratban beismerte, hogy kölcsönvett. Nem vonom kétségbe, hogy lehetséges, hogy a törvény a bizonyító okot tényállássá lépteti elő. Ilyen az eset a praesumptio juris et de jure esetében. Itt a törvény egészen eltér eredeti gondolatától, a bizonyítás megkönnyítésétől, és tényleg új tényállást állapít meg (l. fent a 10. jegyzetet). Azonban már az egyszerű praesumptio juris-nál nem teszi ezt, hanem a következtetés, azaz szerintem a bizonyítás körében marad, annak daczára, hogy a többségi esetek alapján állapítja meg a bizonyító tényállást. Hogy a törvény a törvényes bizonyítási szabály esetében is lényegileg bizonyítást, azaz következtetést szabályoz, ezt kétségtelenné teszi az ellenbizonyítás, azaz az ellenkövetkeztetés megengedése, valamint az olyan bizonyítási szabály, amely nem teljes bizonyító erőt állapít meg, vagy a mérlegelést nem minden irányban zárja ki. Mindez nem fér bele más gondolatba, mint a bizonyítás gondolatába.

Hogy a törvényes bizonyító erővel felruházott okiratok-  
esküvel és az eskü megtagadásával. Egyébiránt azt, hogy a két utóbbi tekintetében nincs-e igaza, nem akarom itt eldönteni.

<sup>70</sup> L. Stein, das private Wissen d. Richters, 47. és köv. l.



ből következtetés történik a bizonyítási tételre, ez legalább szerintem kétségtelen, hogy azonban a perbeli beismerésből is következtetés történik, ez nincs bebizonyítva.

Megkísérlem kimutatni, hogy a perbeli beismerés hatályát lehetetlen annak bizonyító erejéből magyarázni. E végből meg kell állapítanunk, 1. hogy a perben a bizonyítás tárgya nem a tény maga, hanem a tényállítás (vagy tagadás) és 2. hogy a perbeli beismerés lényegileg nem egyéb, mint tényállítás és hogy annak a bizonyítást megkimélő hatása már ehhez a minőségéhez van kapcsolva.

Heusler a bizonyítási jog alapjairól irt értekezésében,<sup>72</sup> amely nagy tekintélynek örvend,<sup>73</sup> azt állítja, hogy csupán a kifejezés szabatoságának hiánya, ha azt mondják, hogy a bizonyítás állításokra irányul. Ez alatt ugymond, mégis nem az állítást magában véve, hanem annak tartalmát és tárgyát értik, amely azután vagy valamely tény, vagy valamely tétel.

Az u. n. tétel bizonyítása<sup>74</sup> minket itt nem érdekel. Nem foglalkozom továbbá itt a jogállítás, azaz valamely meghatározott alanyi jog létezésének vagy nem létezésének bizonyításával sem, hanem csakis a perbeli értelemben vett bizonyításra, azaz az u. n. ténybizonyításra szoritkozom.<sup>75</sup> Erre nézve Heuslerrel szemben azt állítom, hogy nem a tény a tárgya a bizonyításnak, hanem ellenkezőleg a tényállítás, vagy még

<sup>72</sup> Die Grundlagen des Beweisrechtes. Archiv f. d. c. Praxis 62. k. (1879.) 209—319. l. L. idevonatkozólag a 217. és köv. lapot.

<sup>73</sup> Schmidt, Lehrbuch 254. l., a bizonyítás tanának legújabb fejlődésére epochalisnak nevezi Heusler értekezését.

<sup>74</sup> Heusler a 218. Japán tantétel-bizonyításnak is nevezi.

<sup>75</sup> Tény alatt értem mindazt, ami hat, amit hatásában észlelhetünk, vagy legalább észlelhetnénk, habár hely vagy időkülönbség miatt (vagy — aminek a perben alig van jelentősége — érzékeink tökéletlensége miatt) nem is tudjuk észlelni. Tény ebben az értelemben az állapot is. Egyformán tény a villámcsapás és az, hogy valamely tárgy csak bizonyos színű fénysugarakat (hullámokat) ver vissza. Heusler (217. l. 2. j.) tény alatt mindazt érti, ami valóban létezik vagy létezett. Azt hiszem, ez a kriterium nem elég határozott. Mindenesetre nincs indokolva, hogy a bizonyítandó tények sorából miért maradjanak ki a jövőbeli tények. Igaz, hogy ezek csak indíciumokból következtethetők, ez a következtetés pedig szorinté nem bizonyítás, hanem csak kritikai deductio (230. l.).

általánosabban az ítélet helyessége a tény volt, vagy jelenlegi vagy leendő létezéséről.

A bizonyításnál mind a perben, mind a közönséges életben, mind pedig a tudományban arról van szó, hogy a tény megtörténtéről stb. alkotott ítéletünk helyes-e, hogy meg vagyunk-e győződve arról, hogy az a valóságnak megfelel? Magát a tényt a bizonyítás nem érinti, az meg van, meg volt, vagy meg lesz, illetőleg nincs meg, nem volt és nem lesz meg, akár sikerül a bizonyítás, akár nem. Ellenben valamely ítélet helyessége a bizonyítás eredményéhez képest, vagy bizonyos lesz előttünk, vagy nem. Sőt a meggyőződés valamely ítélet helyességéről lehet teljes vagy nem teljes, míg a tény megtörténte soha sem lehet nem teljes. A bizonyítás emberi dolog, emberi czélnak szolgál, ember részére történik, és arra van hivatva, hogy hatása az ember agyában, gondolatvilágában játszódjék le, és ott létesítsen bizonyos eredményt, ott tegyen bizonyossá valamit, t. i. az ítéletet valamiről.<sup>75</sup> Maga a bizonyítás következtetés útján történik, és pedig akként, hogy valamely okot, szintén tényt illetőleg az arról alkotott ítéletünket egy felső tétel alá subsummálva kapcsolatba hozunk, nem a ténnyel, ez lehetlenség volna, hanem a tényről való ítélet helyességével vagyis az ítélettel az ítéletről.

Álljon itt néhány példa.

Séta közben meglátom, hogy X. utcában egy három emeletes ház van. Ez kétségkívül nem bizonyítás, ámbár észlelésem alapján ítéletet alkotok magamnak. Azonban bizonyítássá alakul át a dolog, ha ezt az ítéletemet mással közlöm, és azt, — mondjuk, mert ítéletem helyességét kétségbe vonja — ítéletem helyességéről meg akarom győzni és evégből megmutatom neki a házat. Ha ott van a háromemeletes ház, akkor az én ítéletem helyesnek bizonyult, azaz, amint a közönséges életben mondjuk, nekem igazam van, míg ha az

<sup>75</sup> Iudici fit probatio. Hogy egyébiránt a bizonyítás más részére történjék, és hogy kifelé demonstráltassék, mint Heusler, 216. l. véli, szerintem általánosságban véve nem tartozik annak fogalmához. Önmagam részére is bizonyíthatok, pl. megcsinálom a számmiveletnek próbáját a magam számára.



X. utczában nincs háromemeletes ház, akkor közölt ítéletem, vagyis állításom helyességének bizonyítása nem sikerült.

A tudós, aki kísérleti uton valamely természeti tényt talál, vagy kutatások alapján valamely történelmi tényt derít ki, nem bizonyítást végez. Ha azonban a tényről alkotott ítéletét kimondja és annak helyességéről másokat meg akar győzni, ugyanannak a kísérletnek ismétlésével, vagy a kutatás adatainak közlésével bizonyítani fog.

Valamely levél tartalma, valakinek közlése, hogy valamely eseménynél jelen volt, csak az által válik bizonyító okká, ha azt valamely állítás helyességének támogatására hozzák fel.

A polgári perben az ítélet, amelynek helyessége esetleg bebizonyítandó, rendszerint mint állítás (esetleg tagadás) szerepel. A per tényállítások körül forog. Előfordulnak ugyan a perben tények is, mint a perindítás ténye, a kérelmek és állítások előterjesztésének ténye, a bizonyítás felvétel, a bíróság megalakulása stb., de ezek a tények addig, amíg mint tények szerepelnek, nem szorulnak bizonyításra. Amidőn pedig esetleg bizonyításra szorulnak, már nem mint tények, hanem mint rájuk vonatkozó ítéletek (állítások, tagadások) jelentkeznek. Így pl., ha kétség merül fel arra nézve, hogy a fél valamely kérelmet előterjesztett-e, valamit állított, vagy tagadott-e? stb.<sup>76</sup>

Kétségtelen, hogy a polgári perben is előfordulhat olyan bizonyítás, amelynek tárgya nem a félnek valamely állítása. Ide tartozik nemcsak az az eset, midőn a bíróság hivatalból vet fel valamely kérdést — pl. a törvényes képviselő vagy a meghatalmazott igazolásának kérdését — és kíván vagy szerez be arra nézve bizonyítékot, hanem ilyen eset az is, amidőn a bíró a perben nem állított tényt állapít meg a bizonyításfelvétel alapján. Pl. a tanu, akit valamely tényállításnak, mondjuk a fizetés állításának bizonyítására neveztek meg, nem ezt a tényt, hanem egy más, a fél részéről nem

<sup>76</sup> V. ö. a S. E. 197. §-ának második bekezdését, és hozzá a gyakorlatot Térfinél, polg. perrendtartás 4. kiadás. A tárgyalási jegyzőkönyv, amely az illető tárgyaló bíróra nézve informationalis segédesség, a felülvizsgálati bíróságnál mint (kizárólagos) bizonyító eszköz szerepel.

is állított tényt, pl. a fizetés bíróságon kívüli beismerését, vagy valamely a fizetésre vonatkozó indiciumot vall, illetőleg bizonyít, amelyből a bizonyítandó tényállítás helyességére következtetni lehet. Hogy a bíróság ilyen esetben ezeket a bizonyító tényeket annak ellenére is figyelembe veheti, hogy azok állítva nem voltak, ma a polgári perben sem szenvedhet kétséget. Kérdés, hogy ebben az esetben nem magáról a tényről győződik-e meg a bíróság? Nézetem szerint nem. A bíró a tanu vallomását a fenti példában is nem a beismeréssel vagy az indiciummal magával, hanem az annak megtörténtéről alkotott ítéletének helyességével hozza kapcsolatba. Világosan kitűnik ez akkor, ha a bíróság meggyőződéséről számot ad, azaz a bizonyítás által gondolatvilágában előidézett folyamatot kimerítően leírja.

A bizonyítás tárgyának kérdése a bizonyítási jog egyik alapkérdése. Ennek a kérdésnek mikénti megoldásától függ nevezetesen annak a kérdésnek eldöntése is, vajjon a szemletárgy, amely magát a vitás tényt tartalmazza és azt teszi a bírónak szemlélhetővé, bizonyító eszköz-e? Aki azt állítja, mint Heusler, hogy a bizonyítás tárgya maga a tény, az a szemletárgyat legalább ebben az esetben nem tekintheti bizonyító eszköznek, mert magát a tényt magával a ténnyel (idem per idem) nem lehet bizonyítani. Tényleg Heusler le is vonja ezt a következményt.<sup>77</sup> Nézetem szerint már magában ez az

<sup>77</sup> Heusler szerint (l. különösen 238. l.) a bizonyítás feladata a polgári perben az, hogy a bíró részére pótolja, a (most már) nem lehetséges érzéki észlelést. Az érzéki észlelés, amely teljes bizonyosságot létesít, a bizonyítást szerinte feleslegessé teszi. Ha valaki ugymond, a saját szemével győződik meg arról, hogy szomszédja beomlott falának törmelékei kertjét elborítják, ezt a közönséges életben senki sem fogja bizonyításnak tekinteni. Így odaállítva az esetet, és annak részére aki a tényt tekinti a bizonyítás tárgyának, megengedem, hogy nem. De ha valakinek elmondom a látottakat és azután őt állításom valóságáról a közvetlen szemlélet útján meg akarom győzni, ebben a közönséges életben bizonyára mindenki bizonyítást fog látni. Heusler szerint egyébiránt a szemletárgy azért sem bizonyít, mert azt a bíró hivatalból is megszemléli, vagyis mert nincs bizonyító fél. Ha ez állana, akkor ott, ahol hivatalból történik a bizonyítás, így pl. egyebek között a bűnvádi eljárásban, általában nem lehetne bizonyításról beszélni. L. egyébiránt Heusler ellen Wach is, Vortrage I. kiad. 149. és köv. l.



egy következmény, amely szerint az u. n. kézzel fogható bizonyítás, az ad oculos demonstrare ki volna zárva a bizonyítás köréből, elegendő volna arra nézve, hogy azt a felfogást, mintha a bizonyítás tárgya maga a tény volna, visszautasítsuk. De Heusler felfogása még tovább visz. Ha a szemletárgy, amely magát a tényt tünteti fel, nem bizonyít, akkor hogyan bizonyítson az okirat, amely magát a jogalkotó stb. tényt tartalmazza, mint pl. a végrendelet vagy a váltó.<sup>78</sup>

Reánk nézve a bizonyítás tárgyának kérdése azért főfontosságú, mert ha igaz, hogy a bizonyítás tárgya az állítás, akkor bizonyos, hogy magával az állítással, sem az állítást, sem annak helyességét nem lehet bizonyítani. Ahhoz, hogy az állításból annak helyességére következtetni lehessen, okvetlenül szükséges, hogy azt annak tartalmán kívül még valami kísérje. Ha tehát megállapíthatjuk, hogy a beismerés lényegileg nem egyéb, mint tényállítás, és hogy az már önmagában, csupán csak objectiv tartalmánál fogva feleslegessé teszi a bizonyítást, akkor bizonyos, hogy lehetetlenség, hogy a perbeli beismerés mint olyan bizonyítson.

Ezt a kimutatást a perbeli beismerés valódi természetének kifejtésével kapcsolatban fogom megkísérelni.

#### A perbeli beismerés jogi természete.

Éppenséggel nem ismeretlen dolog, hogy a bíróság előtti beismerés perbeli cselekmény. Ezt senki sem hagyhatja figyelmen kívül, aki a bíróság előtti beismeréssel foglalkozik. A tételnek valódi értelmét és jelentőségét azonban már nem szokták felismerni. Sokan, különösen a régiebbek, annak, hogy a bíróság előtti beismerés perbeli cselekmény,

<sup>78</sup> Egyébiránt Heuslernek az a felfogása, hogy a bíróságon kívüli beismerés és az indiciumok tulajdonképen nem bizonyítanak, szintén összefügg a bizonyítás tárgyáról való helytelen nézetével. Belejátszik különben ez a nézet Magyarinak fentebb már ismertetett bizonyítási elméletébe is, habár ő utóbb (246 l.) a bíróságon kívüli beismerésben a közvetett bizonyításnak egy fontos esetét látja. Valamint belejátszik az Magyarinak abba a felfogásába is, hogy a negativum nem bizonyítható. (l. fent a 12. jegyzetet).

nem tulajdonítanak más jelentőséget, mint hogy a bíróság előtti beismerés alakja a perbeli cselekményé, nevezetesen, hogy annak a bíróság előtt a perben és pedig az illető perben a perbeli cselekményekre nézve megszabott alakban kell történnie. Ez az alak volna az, ami a bíróság előtti beismerést a bíróságon kívüli beismeréstől megkülönbözteti és csak ennek az alaki különbségnek a folyamánya az is, hogy a bíróság előtti beismerés eltérőleg a bíróságon kívülitől, a perbeli képviselő útján is történhetik, továbbá, hogy nem szorul bizonyításra és hogy komolysága (az animus confitendi) vélelmezettik.<sup>79</sup> Ez az álláspont egészen összeillik azzal a sekélyes és teljesen hasznavehetetlen elméleti felfogással, hogy a per nem egyéb, mint a jogérvényesítés alakja, hogy annak lényege az alakosság, a perjog pedig alakijog, amelynek feladata az alakot szabályozni. Ez a téves elméleti felfogás, amely a perjog doctrinájában különben is sok bajt és az ezt követő törvényhozás útján sok gyakorlati visszasságot okozott,<sup>80</sup> nézetem szerint, a perbeli beismerés valódi természetének félreértésében is nem kis mértékben bűnös.

Nagy haladás ezzel szemben, ha az uralkodó tan a perbeli beismerésnek a perenkívüli beismeréstől a lényegben eltérő természetét hangsúlyozza és a két beismerés között éles határvonalat igyekszik megállapítani. Mindazonáltal az uralkodó tan sem hangsúlyozza eléggé a perbeli beismerésnek perbeli természetét, vagyis azt, hogy az magában véve nem egyéb, mint perbeli cselekmény. Nem hiányzik ugyan erre nézve minden utalás. Hiszen már régen megjegyezték azt, hogy a perbeli beismerés ereje a tárgyalási elven alapul.<sup>81</sup> De el is tekintve attól, hogy a tárgyalási elv lényegét nem ismerik fel tisztán és azt a rendelkezési jogtól élesen nem különböztetik meg, nem hangsúlyozzák és nem fejtik ki eléggé, hogy a perbeli beismerés hatása csakis a tárgyalási elven alapul és éppen úgy azon alapul, mint a többi

<sup>79</sup> Ezt az elméleti felfogást tükrözi vissza a mi 1868-iki perrendtartásunk is, különösen 160. §-ának szövegezésében.

<sup>80</sup> Elég e részben arra a szerencsétlen kísérletre utalni, amelyet 1868-iki perjogunk a semmiségi panaszszal tett.

<sup>81</sup> L. már Bethmann-Hollweg, Versuche (1827) 309. l.



tényelődésé, nevezetesen a tényállításé és a tagadásé és hogy ezek mind egy közös fogalom alá tartoznak.

E helyett a fősulyt arra fektetik, hogy a perbeli beismerést a perenkivülitől elkülönítsék és e közben átrándulnak a magánjog terére és a perbeli beismerés jogi természetét annak valamely magánjogi kategóriába való elhelyezésével igyekeznek megmagyarázni. Ide sorolandók azok az elméletek, amelyek a perbeli beismerést rendelkezésnek, jogügyleti megállapításnak vagy joglemondásnak tekintik. Hogy mennyire a magánjogi felfogás befolyása alatt állanak ezek az elméletek, ezt eléggé mutatja többeknek az a tanítása, amely szerint a perbeli beismerés hatálya perenkivüli jogügylettel is elérhető volna.<sup>82</sup>

Az uralkodó felfogásnál erősebben hangsúlyozza Bülow azt, hogy a perbeli beismerés perbeli cselekmény. Különösen kimondja azt, hogy a perbeli beismerésnek a bizonyítást megkímélő hatása csakis szükségképpen és kizárólag annak ehhez a minőségéhez van kötve, nem pedig a lemondási vagy megállapítási akarathoz és hogy ez a bizonyítást megkímélő hatás perenkivüli cselekménnyel el nem érhető.<sup>83</sup> Amidőn azonban Bülow azt is hangsúlyozza, hogy a perbeli beismerés a perenkivüli beismeréssel közös fogalom alá tartozik, amelytől nem tartalmára, hanem csak alakjára nézve különbözik,<sup>84</sup> nézetem szerint ismét elhomályosítja a perbeli beismerés igazi természetét, és nem jelöli ki annak igazi helyét a perjog rendszerében. Nem hozza közelebb Bülow álláspontját az én nézetemhez, — melynek kialakulásában egyéb-iránt az ő fejtegetéseinek igen sokat köszönök — az sem, hogy ő a beismerést — egyébiránt mind a két beismerést — az állítások mellé sorolja, mert ezt csak abból a szempontból teszi, hogy mindezek szintén igaznak való kijelentések; egyébként azonban Bülow a perbeli állítást a perbeli beis-

<sup>82</sup> Különösen határozottan kidomborul ez a felfogás Planknál, Lehrbuch 63. §., 1. fent is a 43. jegyzet. Hasonlag Windscheid, Pandekten 412. a. §. Nem tartja a bíróságon kívüli ténymegállapítást, mint olyant megengedhetőnek Wach, Geständnis, 229. és köv. l.

<sup>83</sup> Geständnisrechts 179. és 183. l.

<sup>84</sup> Az i. h. 45. l.

meréssel éles ellentétbe helyezi,<sup>85</sup> a perbeli beismerésnek a tagadáshoz való rokonságáról és a két fogalomnak egymáshoz való viszonyáról pedig meg sem emlékszik.

Annak a tételnek az igazolásául, hogy a perbeli ténybeismerés magában véve lényegileg nem egyéb, mint a tényállítás,<sup>86</sup> mindenekelőtt arra hivatkozom, hogy a beismerés is éppen úgy, amint a tényállítás, nem egyéb, mint tényelődés.

A beismerés mindenekelőtt tényelődés az ő szokásos alakjában is. Az a kifejezés: igaz, vagy beismerem, csak azal nyeri meg értelmét, ha abba a megfelelő tényelődés fel van véve, vagy legalább, ha ezt abba beleinterpretáljuk. Egyrésztől tehát tényelődés nélkül nem lehet beismerésről beszélni. Másrésztől azonban a beismerés kifejezése, illetőleg az igaznak kijelentés nélkül a beismerés teljesen megállhat. Senki sem fog kételkedni abban, hogy ha a felperes azt állítja, hogy ő az alperesnek ezer koronát kölcsön adott, és erre az alperes minden hozzáadás nélkül azt mondja, hogy a felperestől ezer koronát kölcsönképpen felvett, hogy ez az előadás teljes értékű beismerés. Az igaznak kijelentés tehát nem tartozik a beismerés lényegéhez, a tényelődés ellenben igen. Egyszerűen csak mint tényelődés jelentkezik, nevezetesen a beismerés az u. n. előzetes, azaz a tényállítást megelőző beismerés esetében. Pl. a felperes előadja, hogy ő az alperesnek ezeret kölcsön adott, ebből azonban az alperes már ötszázat visszafizetett, tehát még ötszázal tartozik. Kétségtelen, hogy ebben az esetben az ötszáz visszafizetésének előadása beismeréssé válik, ha az alperes a tárgyaláson a megfelelő állítást megteszi, mert habár a törvény az ellenfél tényállításának beismeréséről beszél (S. E. 58. §., ptrts. 158. §.),

<sup>85</sup> Az i. h. 194., 195. l., továbbá 286. és köv. l.

<sup>86</sup> Ujabban a beismerést a tényállítással kapcsolatba igyekszik hozni Schneider is, Über richterliche Ermittlung u. Feststellung d. Sachverhalts (1888.) 46. és köv. l. Homályos fejtegetései, amelyek abban foglalhatók össze, hogy a bíró a felet a tárgyalási elv alapján állításához is odakötheti, hogy az állítást az ellenfél is értékesítheti és hogy nem szükséges, hogy az állítás a félre nézve valami hátrányosat tartalmazzon, a kérdést nézetem szerint még nem oldják meg.



a két előadásnak egymáshoz való időbeli viszonyát nem teszi a beismerés hatályának feltételévé.<sup>87</sup>

Az előzetes beismerés esete azonban nem csak annyiban érdekes, hogy az nem csupán tartalma szerint, hanem alakja szerint is tényelőadás. Az előzetes beismerés annyiban is fellette érdekes, hogy az önállóan, elsősorban szolgáltat tényalapot. Ennyiben az a tényállításnak rendszerinti szerepében osztozik. De az előzetes beismerés esete azt is megmutatja, hogy a tényállításnak nem jellemző, lényeges tulajdonsága az, hogy a perbe új tényalapot szolgáltatson, új tényalapot vigyen be. Az előzetes beismerésre következő tényállítás ugyanis, amely az előzetes beismerést teljes hatályu beismeréssé teszi, mint utólagos tényelőadás jelentkezik, azaz a beismerés közönséges, rendszerinti szerepében osztozik.

Az előzetes beismerés természetének kérdése még nincs eléggé tisztázva. Némelyek szerint az tényállítás és beismeréssé csak az ellenfélnek megfelelő állítása által, és az által válik, hogy a beismerő fél beismerését az utólagos állítás után is fentartja, legalább hallgatag, az által, hogy azt vissza nem vonja. Mások szerint az már magában véve beismerés, habár egyelőre még nem tökéletes beismerés. Beismerés annyiban, hogy a bizonyítást feleslegessé teszi, nem tökéletes beismerés annyiban, hogy az ellenfélnek megfelelő állítása előtt még visszavonható.<sup>88</sup>

Ismét más nézetben van Bülow. Az ő fogalom meghatározása szerint a beismerés igaznak kijelentése, amelynek két jellemző sajátossága van, az egyik, hogy az ellenfél tényállítására vonatkozik, a másik, hogy a beismerőre nézve joghátrányos. Az előzetes beismerésre, addig, amíg azt a megfelelő tényállítással ki nem egészítették, ez a fogalom meghatározás nem illik. Azonban Bülow tényállításnak sem tekintheti az előzetes beismerést, mert hiszen erősen hangsúlyozza, hogy a beismerést az állítástól, amely szintén igaznak kijelentés, a nyilatkozat joghátrányossága különbözteti meg. Ez az utóbbi szempont — úgy látszik — döntő volt arra nézve, hogy Bülow az

<sup>87</sup> L. erre nézve Bülow, az i. h. 280. és köv. l.

<sup>88</sup> L. a kérdés állására Bülow, az i. h., 201. és köv. l., és 274. és köv. l.

előzetes beismerést mégis csak beismerésnek tekintse. Minthogy azonban Bülow a beismerésnek a bizonyítást megkimélő hatását arra alapítja, hogy ott, ahol a felek megegyeznek, a bíróságnak nem feladata közbelépni, ő az előzetes beismerésnek azt a kétségtelen hatását, amely szerint azt a bíróság minden bizonyítás nélkül ítéletének alapul fekteti, még sem alapíthatja annak beismerési természetére, hanem áttér egy más gondolatra. Szerinte ugyanis az előzetes beismerés a pusztán igaznak kijelentésen kívül még valami mást is tartalmaz, t. i. a beismert tény előadását (Anführung). Ebben a minőségében az hozzájárul a tárgyalási anyag tartalmának, a megítélendő tényalaphoz szolgáltatásához, és ennek a minőségének következtében azt a beismerési funkciótól idegen, attól független és teljesen önálló perjogi hatás illeti meg.<sup>89</sup> Ez a hatás, röviden abban jelentkezik, hogy a bíróság a kérelem jogosultságát az előterjesztett tényalap szerint ítéli meg, és a kérelmet, ha az már eszerint a tényalap szerint meg nem áll, elutasítja.

Az előzetes beismerésnek a bizonyítást megkimélő hatásával még alább bővebben fogunk foglalkozni. Minthogy nézetem szerint az előzetes és a megfelelő állítással kiegészített beismerésnek a bizonyítást megkimélő hatása egy és ugyanazon az alapon nyugszik, részemről az előzetes beismerést ebből a szempontból bátran nevezhetem beismerésnek is. Ámbár az egész kérdés ebből a szempontból, szerintem csakis az elnevezés kérdése. A beismerés másik hatása, t. i. a visszavonhatatlanság, illetőleg a visszavonhatóság korlátozása szempontjából azonban az előzetes beismerés nem beismerés. És mivel a törvény a beismerés fogalmát mind a két hatás szempontjából együttesen állapítja meg, azt is lehet mondani, hogy a törvény értelmében az előzetes beismerés még nem beismerés, hanem (joghátrányos) állítás. Egyébiránt, hogy a törvény értelmében az előzetes beismerést legalább addig, amíg az ellenfél a megfelelő állítást meg nem tette, korlátlanul visszavonni és módosítani lehet, ez kitűnik már abból, hogy a sommás eljárás 31. §-ának 1. pontja megengedi, hogy

<sup>89</sup> Az i. h. 286. l.



felperes a keresettel érvényesített jog megváltoztatása nélkül, annak megalapítására újabb tényeket hozhat fel, és a felhózzottakat kiigazíthatja. Kétségkívül a maga előnyére is. Teheti ezt a rendes eljárásban is, amennyiben az eshetőségi elvvel nem jut összeütközésbe. Nevezetesen az ellenbeszéd előterjesztése előtt kiigazíthatja azt a kereseti állítását is, hogy alperes a kereseti követelésre már részletfizetést tett. De a válaszbán is elejtheti a keresetben tett kedvezőtlen állítását, ha azt mással pótolni nem kívánja. Elejtheti, ha az alperes elleniratában szaván nem fogta őt, és minden esetre elejtheti akkor, ha az alperes elég becsületes volt, hogy a felperesnek reá nézve kedvező állítását tagadta. Pl. a felperes keresetében előadta, hogy az alperes az ügylet kötésekor kiskorú volt ugyan, de a kölcsön az ő életfentartására fordított. Az alperes az elleniratban kijelenti, hogy nem volt kiskorú, amire a felperes visszavonja ezt a kereseti előadását. Egyébiránt arra nézve, hogy az előzetes beismerés az állítás megtétele előtt visszavonható, ma tudtommal egyetértés uralkodik.

A beismerést az általános felfogás szerint az állítástól nem csak az a körülmény különbözteti meg, hogy az valamely állítást egészít ki, hanem az is, hogy az a beismerőre nézve joghátrányos nyilatkozat. Az utóbbi kriterium ellen nincs észrevétel, feltéve, ha megegyezünk abban, hogy minő értelemben vegyük a hátrányosságot. Ennek a kérdésnek felvilágosításául álljon itt néhány példa.

A. keresetében előadja, hogy ő B.-nek eladott 1000 métermázsza búzát, métermázsáját 20 koronáért és követeli a 20000 korona vételárát. B. beismeri a vételi szerződésnek állított megkötését, azonban maga részéről exceptio non adimpleti contractussal él. A. kereseti állítása ennek a kifogásnak szempontjából kétségkívül beismerés, míg viszont B. beismerése a kifogás szempontjából állítás. Itt tehát két oly beismeréssel van dolgunk, amelyet mindegyik fél saját előnyére adott elő.

Még szembeszökőbb a példa, ha B. nem kifogással, hanem viszontkeresettel él az 1000 métermázsza buza átadása iránt és a maga részéről egyúttal a vételár kifizetését állítja és mondjuk, be is bizonyítja. Ekkor a felperesnek előadása, amely

eredetileg állítás volt, egészen ellene fordul és beismeréssé változik, amelyet szívesen visszavonna. A ki változatosságot akar a példákban, gondoljon arra is, hogy a per folyamán a buza ára 20 koronáról 26 koronára szökhetett fel.

Egy más példa. Felperes azt állítja, hogy X., akinek örököse, az alperesnek 1000 K-át adott kölcsön. Az alperes beismeri azt, hogy a felperes X.-nek örököse és most már ezen az alapon a maga részéről a felperes ellen beszámítási kifogással él vagy pedig viszontkeresetet indít.

Ismét más példa. A. bejegyzett kereskedő azt állítja, hogy ő B. bejegyzett kereskedőnek 1000 koronát adott kölcsön és szóbelileg 12% kamatban állapodtak meg. Az a tényelőadás, hogy a kamatkikötés szóbeli uton történt, ebben az esetben kétségtelenül állítás. Ellenben ha A. a kamat kikötésre nézve ugyanazt az állítást B. nem kereskedővel szemben teszi meg, ez az állítása már mint előzetes beismerés is szerepel.

Látjuk ezekből, hogy a beismerés fogalmához nem szükséges az, hogy a beismerő nyilatkozatát a hátrányosság tudatában tegye meg.<sup>90</sup> Nem csak jogtudatlanságból fordulhat elő az, hogy valaki abban a hiszemben ad elő valamely tény, hogy az reá nézve előnyös, holott az valóban hátrányos, hanem az is lehetséges, hogy a tényelőadás, akkor a mikor azt tette valóban előnyös volt reá nézve, utóbb azonban a perbeli helyzetnek változásával hátrányossá válik. Ugyanaz a tényelőadás ugyanabban a perben tényállítás is és beismerés is lehet, sőt ugyanaz a tényelőadás pusztán tényállításból pusztán beismeréssé változhatik át. Mellesleg a perbeli beismerés bizonyító erejét tehát nem lehet a tétellel támogatni, hogy senki sem szokott a maga hátrányára valamit kijelenteni, ha csak annak valóságáról nincs meggyőződve.

Látjuk továbbá, hogy a perbeli beismerésnek ez a minősége nem magából az előadásból, hanem csakis az arra alkalmazandó jogszabályból vagyis az előadásnak az ügyben alkalmazandó jogszabályhoz való viszonyából ismerhető fel.

<sup>90</sup> Ezt élesen kiemeli Bülow, az i. h. 163. és köv. l. és 198. és köv. l.



Ez az utóbbi tétel a perbeli beismerés testvére és ellenlábasa, a tagadás tekintetében már régen ismeretes. Valóban csodálkozunk kell azon, hogy azok, akik a perbeli beismeréssel foglalkoznak, annyira mellőzik annak a tagadással való összehasonlítását. Hiszen ez is, az is perbeli cselekmény és ez is, az is egy közös célnak, a megítélendő tényállás előterjesztésének és megállapításának szolgál. Persze hogy ennek a felismeréséhez mindenképp az volna szükséges, hogy a perbeli beismerést, mint olyant, perbeli cselekménynek tekintsük és semmi egyébnek ne tekintsük.

A mi már most a tagadást illeti, ismeretes, hogy az nem csak tagadólagos, hanem állítólagos alakban is történhetik. Ismeretes, hogy ugyanaz az előadás az egyik perben mint állítás, a másikban ellenben mint tagadás szerepelhet. A kölcsön le nem olvasása, a kölcsönperben tagadás, a *condictio indebiti* esetében állítás. Ismeretes az is, hogy mily nehéz sokszor a tagadást a kifogástól, azaz állítástól megkülönböztetni. Ez a kérdés a bizonyítási teher tanának egyik legnehezebb kérdése. Azt is tudjuk, hogy ez a kérdés lényegileg a magánjogba tartozik. A bizonyítási teher kérdése az alkalmazandó magánjogi szabályon fordul meg, és a magánjogi törvényhozások már előre törekszenek arra, hogy e kérdés megoldását a törvény megfelelő szövegezésével előmozdítsák.

Kevésbé ismeretes, hogy a tagadás lényegileg szintén nem egyéb, mint tényelőadás. Nem csak akkor, a midőn állítólagos alakban történik, hanem akkor is, amidőn a tagadó fél u. n. *negativumot* terjeszt elő. Az az előadás, hogy valamely tény nem történt meg, szintén tényelőadás. Ha a félnek csak annyiban áll érdekében a maga részéről a tényállást előterjeszteni, hogy valamely tény nem történt meg, akkor bátran arra szorítkozhatik, hogy csupán ezt adja elő. És mivel a jogi hatás rendszerint valaminek megtörténtéhez van kötve, rendszerint elég is lesz, hogy a jogi hatás be nem következését vitató fél erre a negatív ténybeli előterjesztésre szorítkozzék. Előfordul azonban az is, hogy a jogi hatás valamely *negativumhoz*, t. i. ahhoz van kötve, hogy valamely tény nem történt meg; ekkor azután annak, aki ez ellen a

hatás ellen védekezik, az eltérő tényállást pozitív alakban (esetleg kettős negatívval) kell előadnia, pl. a *condictio indebiti* esetében a kölcsön le nem olvasásának állításával szemben, a kölcsön leolvasását vagy felperes ellen, aki örökösödési jogát a gyermek halvaszületésére alapítja, a gyermek élveszületését kell állítani.

Az épp felhozott példák kapcsán meg kell itt még említenem, hogy a tagadásnál is előfordulhat az, hasonlóan mint a beismerésnél, hogy ugyanaz a tényelőadás egyszerre tényállításként és tagadásként is szerepel. Aki a kölcsönkeresettel szemben a kölcsön le nem olvasásával védekezik, az tagad. Ha azonban azt állítja, hogy a kölcsönt különben tévedésből vissza is fizette, és viszontkeresetileg *condictio indebiti* támogat, tagadása egyben állítássá is átváltozik. Sőt az sem lehetetlen, hogy ugyanaz a tényelőadás ugyanabban a perben mint tagadás és mint beismerés is szerepeljen. Pl. az alperes a felperesnek tőke és kamatkövetelés iránt indított perében a kamatoknak félévenként pontos fizetését állítja. A felperes tagadja, hogy az alperes az egész idő alatt egyáltalán kamatokat fizetett volna, esetleg azzal az indokolással, hogy a fizetések egy másik tartozásra történtek. Erre az alperes, esetleg tévedésének kijelentésével visszavonja korábbi állítását és csatlakozva a felperes tagadásához, a maga részéről is azt állítja, hogy kamatokat nem fizetett, egyben azonban megteszi az elévülés kifogását a tőke vagy esetleg csak a kamatköveteléssel szemben, amely kifogásra nézve most már meg van állapítva, hogy azt a kamatfizetés meg nem szakította.

Sajátságos e példában még az is, hogy az elévülésnek megszakítását állítani, tulajdonképpen a felperes érdeke és feladata volna, míg ellenben az alperes érdeke volna a megszakadást, tehát a fizetést tagadni, holott a példában a felperes tagadja az ötletet illető állítást és az alperes hozzájárul az állítás tagadásához. Az eredeti alperesi állítás visszavonása után tehát a perben nincs állítás, amelyet a beismerés kiegészítene, hanem csak két megegyező tagadás. Mindazonáltal bizonyos, hogy a megegyező tagadások, illetőleg a felperesi tagadás a tényállást megállapítja és ítéleti alappá



teszi, valamint hogy a két tagadás közül a felperesi, mint beismerés többé korlátlanul vissza nem vonható.

Önkénytelenül is azt kell kérdeznünk, hogy ha az itt említett eseteket átnézzük, melyik tényelődadás legyen az igaznak kijelentés, és melyik legyen a tanuság?

Azt hiszem, hogy már ezekkel is kimutattam azt, hogy az állítás, beismerés és tagadás lényegileg egy kategóriába, a tényelődadások kategóriájába tartozik. Egyformán perbeli cselekmények mind és magukban véve semmi egyebek. A különbséget közöttük csak a reájuk alkalmazandó magánjogi szabály segítségével lehet megállapítani, többnyire könnyen, néha nehezen és pedig biztossággal csak az ítélethozatal stádiumában. A beismerésben foglalt tényelődadás jelentőségét, éppen úgy mint az állításban és a tagadásban foglalt tényelődadás jelentőségét a magánjog adja meg. A kérdés ebben az irányban végeredményében magánjogi kérdés, éppen úgy mint a bizonyítási teher kérdése, amelylyel e kérdés azonos alapon áll. Kétségtelenül ki fog ez tünni még a beismerés bizonyítást kimélő hatásának perjogi megokolásából is.

#### A perbeli beismerés hatásának oka.

Az előzetes beismerésből indulunk ki.

Az előzetes beismerés már magában véve, azaz már akkor is, amikor még a megfelelő állítással ki nem egészítették, feleslegessé teszi a bizonyítást. Ez a hatás azon alapul, hogy a félnek kérelme már az annak megalapítására felhozott tényállás szerint meg nem áll. Ebben teljesen egyetértek Bülow-val.

Ha pl. a felperes azon az alapon kéri az alperest 1000 koronában elmarasztaltatni, mert ő az alperesnek 1000-et adott kölcsön, amelyet az alperes neki már visszafizetett, akkor a bíróság ezt a keresetet már magában véve el fogja utasítani.<sup>91</sup>

<sup>91</sup> Az ilyen eset nem olyan képtelenség, amint ez talán első pillanatra látszik. Előfordulhat ilyenféle eset nem csak jogtudatlanságból, hanem azért is, mert a felperes az előlegezett kifogást, mindjárt előlegezett replikával is hatálytalanítani akarja, pl. az előlegezen beismert kiskoruságot a gyámi jóváhagyással ellensúlyozza, ezt azonban az alperes tagadásával szemben nem tudja bebizonyítani.

El fogja nevezetesen utasítani akkor is, ha az alperes a tárgyalásra kitűzött határnapon meg sem jelent és a felperes a kereseti előadás alapján ítéletet kér.

Igaza van Bülownak,<sup>92</sup> ha a most említett esetet, egészen hasonlóan mondja ahhoz az esethez, amidőn a felperes keresetét hiányosan alapítja meg. Ha a felperes tulajdoni keresetében nem mondja meg, hogy a megvevett dolgot neki tulajdonul át is adták, keresete éppen olyan kevésbé van megalapítva, mintha keresetében azt adja elő, hogy aki a dolgot neki eladta és a dolog tulajdonát reá átruházta, kiskoru volt. Ha a bíró az előadott tényállásra a jogszabályt alkalmazza, úgy az egyik, mint a másik esetben azt kell kimondania, hogy a dolog nem a felperes tulajdona. Ha pedig netalán nem mondaná ki, az alperes még abban az esetben is, ha az első érdemleges tárgyalást elmulasztotta volna, az ítélet ellen a S. E. 128. §-ának 3. pontja szerint felebbezésel élhet az alapon, hogy valamely anyagi jogszabály éppen nem vagy nem helyesen volt alkalmazva.

Egészen azonos megítélés alá esik továbbá azzal az esettel, ha a felperes például nem adja elő azt, hogy a dolgot neki tulajdonul át is adták, az az eset, ha keresetében kifejezetten előadja, hogy a dolgot neki tulajdonul át nem adták.

Nem állunk másként az alperessel szemben sem.

Ha az alperes a kellően megalapított kereset tényállításait beismeri vagy nem tagadja és új tényként csak azt adja elő, hogy ő tartozását az akkorában még kiskoru felperes kezéhez kifizette, a bírónak még akkor is el kell őt marasztalnia, ha a felperes a tárgyaláson jelen sem volt. El kell továbbá marasztalni az alperest, tekintet nélkül arra, hogy ő csupán elmulasztotta azt felhozni, hogy a fizetés a kiskoru felperes gyámjának hozzájárulásával történt, vagy pedig hogy ha kifejezetten meg is mondja, hogy ez a gyámi jóváhagyás hiányzott.<sup>93</sup>

<sup>92</sup> Az i. h. 288. és köv. l.

<sup>93</sup> Hogy a jog létezésének vagy nem létezésének megalapítására szolgáló tényt melyik fél hozza fel, ez közömbös. A kereset meg van akkor is alapítva, ha a kereseti tényt az alperes hozza fel és nincs



Megállapíthatjuk itt mindenekelőtt azt, hogy az előzetes beismerés nem bizonyít.

Kétségtelen ugyanis, hogy a hiányzó tényállítás esetében nem lehet bizonyításról beszélni. Hiszen csak nem fogja valaki azt mondani, hogy abból, hogy a fél nem hozott valamit fel, vissza kell következtetni arra, hogy az, amit fel nem hozott, nem történt meg. Különben, hogy ilyen esetben nincs visszakövetkeztetésről szó, ezt közvetve Magyary is elismeri. Abban az esetben ugyanis, ha az alperes a kereseti tényeket tagadja és a felperes be nem bizonyítja, a felperest szerinte is visszakövetkeztetés nélkül fogják elutasítani. (162. l.) Az elutasítás oka ez esetben Magyary szerint is nyilván csak az lehet, hogy a tagadott és nem bizonyított tény a bíró figyelmen kívül hagyja. Teljesen ugyanez történik akkor is, ha a felperes valamely szükséges tényt fel nem hozott. A bíróság ilyenkor is a fel nem hozott tény figyelmen kívül hagyásával alkalmazza az esetre a jogszabályt. Ha azonban ez így van, akkor a bíró abban az esetben is minden bizonyítás nélkül alkalmazza a jogszabályt a felhozott tényállásra, ha a felperes maga adja elő a jogának létrejövetelét kizáró, vagy a jogát megszüntető tényt. A kérdés itt is, ott is csak az lehet, hogy az, amit a fél előadott, megalapítja-e a jogszabály szerint a kérelmet. Az, hogy a kérelem azért nincs megalapítva, mert a felperes nagyon keveset állított, vagy azért, mert nagyon is sokat állított, ez a jogszabályok alkalmazása szempontjából közömbös. A magánjog szerint kölcsönből éppen olyan kevésbé van követelés, ha a kölcsönt

megalapítva, ha a joggátló vagy jogmegszüntető tényt a felperes adja elő. (I. erre nézve Bülow, 293. l. és különösen az általa is idézett Unger-t, Syst. 124. §. 21. j. Magától érthető, hogy mindez csak az u. n. ipso iure ható tényekre nézve áll. Ahol a magánjog az alperesnek kifogási jogot ad, amelynél fogva a felperesi követelés érvényesítését meggátolhatja, (u. n. szűkebb vagy technikus értelemben vett kifogás, exceptio (Unger), magánjogi értelemben vett kifogás (Windscheid, Einrede, a n. polg. törvkv. szerint), ott az alperesen mulik, hogy akar-e jogával élni, pl. azzal, hogy az ügylet kötésénél megszállt, hogy megtartási joga van stb. De mihelyt az alperes kifejezést adott annak, hogy kifogási jogával élni akar, közömbös, hogy a kifogás megalapítására szolgáló tényállapot melyik fél szolgáltatja.

az adósnak át nem adták, mint akkor, ha azt kiskorunak adták, vagy mint akkor, ha az adós a kölcsönt már visszafizette.

Az előzetes beismerés azonban azért sem bizonyíthat, mert az nem egyéb, mint tényelőadás, tényállítás. Ha az előzetes beismerés bizonyítana, akkor ez a tényállítás volna a bizonyító ok is és a bizonyítási tétel is, azaz a bizonyítási tételnek kellene önmagát bizonyítania. Mert hiszen az előzetes beismerés hatályához nem szükséges egyéb, mint az előadás. Nem szükséges nevezetesen még az sem, hogy a beismerő fél előadásának hátrányosságát tudja. A bizonyítás lehetősége tehát ki van zárva, mert nincs, amiből a bíró okszerűen következtethessen vagy visszakövetkeztethessen. Nem marad ennél fogva más hátra, mint hogy a bíró a fél előadását minden bizonyítás, azaz a valóságról való minden meggyőződés nélkül egyszerűen ítéletének alapul fektesse. És nincs az a törvényes bizonyítási szabály, amely ezen a polgári per mai berendezése mellett változtathatna.

Azt kérjük ezután, hogy az ellenfél megfelelő tényállítással kiegészített beismerés hatásának más-e az alapja, mint a magában álló beismerésé?

Én azt hiszem, hogy nem. Ez is csak azért kiméli meg a bizonyítást, mert a fél a beismerésben foglalt tényelőadás alapján kéri a jogvédelmet.

Maradjunk előbb annál az esetnél, amidőn a beismerés megelőzi az állítást.

Bülow szerint a magában álló beismerés nem mint olyan, hanem mint tényelőadás kiméli meg a bizonyítást és pedig azért, mert az arra alapított kérelem jogilag nincs megalapítva. Az állítással kiegészített beismerés pedig mint beismerés azon az alapon kiméli meg a bizonyítást, mert a felek között nincs vita, amelybe a bírónak bele kellene avatkozni. Eszerint a felfogás szerint tehát az előzetes beismeréssel már megkimélt bizonyítást, az utólagos állítás ismételve megkimélné. Azaz kétszeres megkiméléssel volna dolgunk. Nézetem szerint erre nincsen semmi szükség, és pedig annyival kevésbé, mert a második megkimélés az elsőt nyilván nem szünteti meg. A bíró a felperest, aki keresetében a követé-



lés kifizetését beismerte, akkor is egészen helyesen fogja keresetével azon az alapon elutasítani, hogy keresete nincs jogilag megalapítva, amikor az alperes a felperes beismerését már a megfelelő állítással kiegészítette. Az ítéletnek ez az indokolása igaz és megáll ekkor is. Ha továbbá a második megkimélés az első megszüntetné, akkor az utólagos állítás visszavonásával az első megkimélésnek nem lehetne ismét feléledni, hacsak azt nem mondjuk, hogy a visszavonás újból létrehozza a hatást. Az állítás visszavonásával pedig a beismerés hatálya, hacsak a beismerést is vissza nem vonják, tényleg fenmarad. Az utólagos állítás tehát legfeljebb megerősíthetné, még egy új alapra helyezhetné az előzetes beismerés hatását, mintegy accessorius és nem privativ novatiót létesíthetne. Ámbár az is nehezen képzelhető el, hogy hogyan erősítse meg az egyik félnek önmagára nézve kedvező és a bizonyítás megkimélése tekintetében erőtlén előadása, a másik félnek beismerését, amely már magában véve is megkiméli a bizonyítást. Mindenesetre azt kell kérdeznünk, hogy mire legyen jó ez a pazarlás a bizonyítás megkimélésében, illetőleg a megkimélés megalapításában. Olyan volna ez, mintha valaki a váltókötelezésre nézve az egyoldalú ígéret elméletét a szerződési elmélettel egyesíteni akarná.

Az előzetes beismerésnek az utólagos állítással való kiegészítése mindazonáltal nem hatálytalan. Az utólagos állítás hatálya azonban nem a bizonyítás megkimélésében jelentkezik, hanem abban, hogy most, amikor már az ellenfél is ezen az alapon kéri a jogvédelmet, és az állító félnek joga támadt, hogy ez az alap, amely most már saját jogvédelmi alapja is, bizonyítás nélkül figyelembe vétessék, a beismerő fél őt ettől az előnytől vagy jogtól a beismerés egyoldalú indokolatlan visszavonásával meg ne foszthassa.<sup>94</sup>

Ezek után röviden végezhetünk azzal az esettel is, amiddőn a beismerés, amint ez rendszerint történni szokott, az

<sup>94</sup> Ez a felfogás teljes mértékben indokolja, hogy a perrendtartás javaslata (most 205. §), a beismerés visszavonását az ellenfél beleegyezésével feltétlenül megengedi. E szabály célszerűségét különben az is eléggé indokolja, hogy az a visszavonhatás körül keletkező bonyolult tárgyalásoknak, a leginkább érdekelt fél nyilatkozatával elejét veszi.

ellenfél állítását követi. Az az ok, amely miatt a bíróság a magában álló előzetes beismerést ítéletének minden bizonyítás nélkül alapul fekteti, nézetem szerint teljesen megáll ebben az esetben is. A fél, aki ellenfelének tényállítását beismeri, most már a beismerésben foglalt tényelőadás alapján kéri a jogvédelmet. A felperes, aki az alperes fizetési kifogását beismeri, most már maga is azt mondja, hogy a tartozás ki van fizetve, és ha azután még mindig kéri a jogvédelmet, azt csak eme tényelőadás alapján is teheti, és pedig teheti esetleg sikerrel is, ha t. i. a fizetés jogi hatálytalanságát állítja és szükség esetén be is bizonyítja.

A beismerésnek az a hatása, hogy az a bizonyítást feleslegessé teszi, legszorosabban összefügg a tárgyalási elvvel. Csakis azokban a perekben áll fenn, amelyek a tárgyalási elven alapulnak. És csakis ezekben a perekben áll fenn az a szabály is, hogy a bíróságnak már azon az alapon meg kell tagadnia a jogvédelmet, hogy a kérelem a fél saját tényelőadása szerint nincs jogilag megalapítva. Eltekintek a bünvádi eljárástól. Csak a házassági per köréből említek fel egy példát. A nő kéri házasságát semmisnek kimondatni, mert férjének korábbi házassága fennáll. Együttal előadja, hogy férje korábbi házasságát testvérének vérszerinti leszármazójával kötötte. A kereset így, amint elő van adva, a házassági törvény 12. és 21. §-a szerint meg nem áll. A bíróság mindazonáltal nem fogja a felperest keresetével elutasítani, hanem előbb kinyomozza a való tényállást és ehhez képest határoz.

Azt, hogy a bíró csak azokban a perekben nem mérlegelheti szabadon a perbeli beismerés bizonyító erejét, amelyekben a rendelkezés és tárgyalás elve érvényesül, Magyary is elismeri (129 l., 241. l.) és Pollak is segítségül hívja a perbeli beismerés formális bizonyító erejének konstruálhatása végett a felek önfelelősségét (114. és köv. l.). Nem látom be, hogy mi köze van a tárgyalási elvnek a bizonyítás mérlegeléséhez és miért kell a tárgyalási elv mellett még a bizonyító erőre is hivatkozni. Talán azért, hogy a polgári perben az igazság elvét megmentsük? Hiszen a tárgyalási elv magában véve szintén az igazságot akarja szolgálni. Csakhogy a maga módja szerint.



A tárgyalási elv, amelynek körét én szűkebbre fogom, mint rendszerint szokták, szerintem a perbeli cselekmények megosztásának elve, és lényege abban áll, hogy a tényállás szolgáltatását, ide értve a bizonyító anyag szolgáltatását is, a felek feladatává és pedig kizárólagos feladatává teszi.

Megalapítását abban találja, hogy a felek legjobban ismerik magánjogviszonyaik tényleges alapjait, míg ellenben a bíró rendszerint nem ismeri azokat és nem is ismerheti meg azokat kellően saját erejéből. A bírónak nincs magánjogi rendőrsége, és ilyent felállítani felette czélszerűtlen is volna és a felek méltányos érdekeit is sértené. A tényalap beszerzése körüli tevékenység sulypontja tehát már a dolog természetete szerint a feleken nyugszik.

A bírónak emellett még kutatási jogot engedni, sem nem szükséges, sem nem czélszerű. A polgári perben ugyanis a felek magánérdekeiről van szó és feltételezhető, hogy ők mindent, ami érdeküknek védelmére szükséges, elő fognak adni. Ha mindenik fél elő adja az általa legjobban ismert tényállásból azt, ami érdekében van, akkor általában véve az a cél, hogy a tényállás, amely az ügy elintézését befolyásolhatja, össze legyen gyűjtve, el fog éretni. Az állam ebben annyival inkább megnyugodhatik, mert neki a polgári igazságkiszolgáltatásban nincs az egyesek érdekén túlterjedő érdeke.<sup>95</sup> Bátran a felekre bízhatja tehát a tényalap előterjesztését. Minden eshetőséggel szemben megnyugodhatik abban is, hogy a végén a felek magánjogviszonyaikról rendelkezhetnek is, hogy a végén ezekre nézve már a magánjogi szabálylyal reájuk bízta, hogy a jogalkotó, jogváltoztató és jogmegszüntető tényeket létesítsék. De nem is volna — legalább rendszerint — czélszerű, hogy az állam a felek mellett még a bíróra is bizza a tényalap beszerzését. Ha ez csak ötletszerűen történnék, akkor ez a bíróság önkényére vezethetne vagy legalább annak színét tüntethetné fel. Ha pedig a bíróság rendszeresen kutatná a való tényállást, akkor ez

<sup>95</sup> Ezért nem volna helyes a tárgyalási elvet ott is alkalmazni, ahol az államnak a kérdés elintézésében az egyesek érdekét túlhaladó érdeke van.

az eljárást a legtöbb esetben felesleges, czéltalan hosszadalmassággal és költséggel terhelné.

Az állam tehát legczélszerűbben cselekszik, ha lemond arról, hogy a polgári perben a valódi tényállást maga kiderítse, hanem ahelyett áttér egy más gondolatra, amely a valódi tényállás kiderítését az esetek tulnyomó többségében megvalósítja, de sokkal practicabilisabb és oeconomicusabb szabályozást eredményez.

Látjuk tehát, hogy a tárgyalási elv érinti ugyan megokolásában a felek rendelkezési jogát is, de azzal nem azonos. A tárgyalási elv egy merőben perjogi czélszerűségi elv, amely az anyagi igazság kiderítésének szolgálatában áll, de korántsem egyszerű következménye a felek rendelkezési jogának. Mint ilyen czélszerűségi elv, az csak eszköz de nem végcél. Éppen ezért ezt az elvet nem is kell a törvényhozásban következetesen keresztül vinni. Semmi elvi akadály nem forog fenn arra nézve, hogy a törvényhozó ott, ahol az igazság kiderítésére czélszerűbbnek mutatkozik, a tárgyalási elv alól kivételt állapítson meg. Egészen más tekintet aláesik a rendelkezési jog korlátozása, amely a feleknek a magánjog által megadott és biztosított hatalmába ütközik.

A beismerésnek a bizonyítást megkimélő hatása az itt kifejtett tárgyalási elvnek folyománya. A tárgyalási elv szerint a tényállás szolgáltatása a feleknek feladata. Ehhez képest a bíróság csak azt a tényállást fektetheti ítéletének alapjául, amelyet a felek eléje terjesztettek. Egyformán áll ez ugy a beismerésre, mint a többi tényelőadásra, nevezetesen a tényállításra és a tagadásra is. Különösen a tagadásnak az a hatása, amely szerint csak a tagadott tényállítást kell bizonyítani, azaz amely szerint az állítással ellenkező ténybeli előadás is csak akkor vehető figyelembe, ha azt a fél felhozta, a nyomozó eljárásban szintén nem áll fenn. Ott a nem tagadott tényállítást is bizonyítani kell, hogy figyelembe vétethessék.

A tárgyalási elvnek azonban a bíróságra nézve még az a jelentősége is van, hogy a bíróságnak már a felek pusztá ténybeli előadása alapján is meg kell hoznia ítéletét, ha az lehetséges. A polgári perben nem az absolut igazságról van



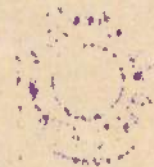
szó, hanem a felek közötti vita eldöntéséről. A polgári perben az állam csak relatív igazságot szolgáltat. Azt dönti el, hogy a két fél közül melyiknek van igaza, mert az ő érdeke a polgári per mikénti eldöntésében nem terjed tovább, mint a felek érdeke. Ha tehát az egyik félnek már saját előadása szerint nincs igaza,<sup>96</sup> akkor ellene dönt. Csak ha mindegyik félnek igaza van saját előadása szerint, csak ekkor megy az állam tovább és dönteti el a bírósággal azt is, hogy melyik félnek előadása felel meg a valóságnak. De ebben az esetben is csak annyit enged bizonyítani, amennyi a jogszabály alkalmazhatása végett okvetetlenül szükséges. Az állam a polgári perben a megítélés körül is takarékoskodik.

Ez a beismerés bizonyítást megkimélő hatásának alapja. Mélyen benne gyökeredzik az a polgári per természetében és egész berendezésében.

Hogy egyebekben mi legyen a perbeli beismerés jogi természete, ez olyan kérdés, amelyet csak valamennyi tényelőadásra, nevezetesen az állításra és a tagadásra sőt a bizonyító eszköz megnevezésére nézve is csak közösen lehet megoldani.

Amiről szó lehet, ez csak az, hogy akaratnyilvánítás és különösen rendelkezés-e a tényelőadás. Akaratnyilvánítás annyiban, amennyiben a fél a kinyilvánítást, a ténybeli előadást akarja. Rendelkezés legfeljebb annyiban, amennyiben a fél előadása által meghatározza a bíróság ítéletének ténybeli alapját. Vajjon ezt már rendelkezésnek lehet-e tekinteni, ez a rendelkezés fogalmának a kérdése. Ebbe ezuttal nem bocsátkozom.

<sup>96</sup> Ha egyiknek sincs igaza, akkor a felperes ellen dönt. Itt is áll az, hogy *actore non probante reus absolvitur et si ipse nihil probaverit.*









1000-

LELT. 1971 /

NKE EKK KTK Kari Könyvtár *As*



\*00073459\*

*Folgdw elgads 09*  
*Muzsalis*



